

12.Sınıf Tarih Millî Mücadele Konu Anlatımı

Mondros Ateşkes Antlaşması

1918 yılı sonlarına doğru Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi, Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki bağlantının kesilmesi, Trakya ve İstanbul'un, Yunanistan üzerinden saldırılara açık hale gelmesi, Filistin ve Suriye cephelerinde İngiliz birliklerinin ilerlemesi Osmanlı Devleti'ni zor durumda bıraktı.

Bu sırada İttihatçılar hükümetten çekildi. Ahmet İzzet Paşa başkanlığında kurulan yeni hükümet Wilson İlkelerinde yer alan iyimser ifadeleri de dikkate alarak Anlaşma Devletlerinden ateşkes istedi. Görüşmeler için Bahriye Nazırı Rauf (Orbay) Bey başkanlığında bir heyet hazırlandı. Padişah bu heyetten halifelik, saltanat ve Osmanlı hanedanının haklarının dokunulmazlığının sağlanmasını istemiş, bazı eyaletlere özerklik tanınabileceğini bildirmiştir.

Ege'de, Limni Adası'nın Mondros limanında başlayan görüşmelere, Anlaşma Devletlerini temsilen İngiltere'den Amiral Calthorpe katıldı. 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkesi imzalandı.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın önemli hükümleri şunlardır:

1. Boğazların denetimi Anlaşma Devletlerine bırakılacaktır.

İstanbul ve Osmanlı Devleti'nin varlığı tehdit altına girmiştir.

Anadolu ile Rumeli topraklarının bağlantısı kesilerek Osmanlı toprak bütünlüğü bozulmuştur.

2. Anlaşma Devletleri güvenliklerini tehlikede gördükleri herhangi bir stratejik bölgeyi işgal edebileceklerdir.

(Ateşkesin 7. maddesi) Bu madde, ateşkesin en tehlikeli maddesidir. Anlaşma Devletlerinin bütün Anadolu topraklarını ve stratejik noktaları işgal edebileceklerini göstermektedir.

Anlaşma Devletleri işgalleri bu maddeye dayanarak yapmışlar ve Wilson İlkelerine ters düşmekten kurtulmayı amaçlamışlardır.

3. Vilayet-i Sitte'de (altı il; Erzurum, Van, Diyarbakır, Elazığ, Sivas, Bitlis) herhangi bir karışıklık çıktığında Anlaşma Devletleri bu illeri işgal edebileceklerdir.

(Ateşkesin 24. maddesi) Ermeniler korunmuş, Doğu Anadolu'da kurulması planlanan Ermeni Devleti'ne ortam hazırlanmaya çalışılmıştır.

4. Bütün haberleşme istasyonları (telsiz, telgraf ve kablo) Anlaşma Devletlerinin denetimine verilecektir.

Anlaşma Devletleri bütün haberleşme hatlarını ele geçirerek kendilerine karşı yapılabilecek organize hareketleri zamanında öğrenmeyi ve direnişleri bastırmayı amaçlamışlardır.

Ayrıca bütün istasyonların Anlaşma Devletlerine bırakılması Anadolu topraklarının bütünüyle işgal edilebileceğinin bir belirtisidir.

Anlaşma Devletleri haberleşme araçlarını ellerinde bulundurarak işgallerin diğer bölgelerde duyulmasını, dolayısıyla tepkilerin genişlemesini önlemek istemişlerdir.

5. Alman ve Avusturya uyruklu asker ve sivil memurlar en kısa zamanda Osmanlı ülkesini terk edecektir.

Anlaşma Devletleri bu madde ile, Osmanlı Devleti'nin diğer devletlerle ilişkilerine de müdahale ederek egemenlik haklarını kısıtlamışlardır.

6. Sınırların korunması ve iç güvenliğin sağlanması için gerekli görülecek askerlerin fazlası terhis edilecektir.

Askeri kuvvetin sayısı Osmanlı Devleti ile Anlaşma Devletleri arasında yapılacak görüşmelerden sonra kararlaştırılacaktır.

7. Anlaşma Devletleri bütün cephe, top ve diğer silahlara el koyacaklardır.

8. Osmanlı savaş gemileri teslim olacak ve Osmanlı limanlarında gözaltında bulundurulacaktır.

6, 7 ve 8. maddeler ile Osmanlı Devleti, askerî yönden savunmasız bir duruma getirilmiştir.

9. Osmanlı esirleri, Anlaşma Devletlerince tutuklanacak ve savaş suçlusu muamelesi yapılacaktır.

Anlaşma Devletlerinin ve Ermenilerin esirleri serbest bırakılacaktır.

Bu madde, ateşkes koşulları görüşülürken devletlerin eşitliği ilkesine uyulmadığını göstermektedir.

10. Trablusgarp ve Bingazi'deki Türk subayları İtalyan garnizonlarına, Hicaz, Suriye ve Irak'ta bulunan askerî birlikler Anlaşma Devletlerine teslim olacaktır.

Ayrıca İran ve Kafkasya'ya giren Osmanlı birlikleri işgal ettikleri yerlerden derhal geri çekilecektir.

11. Boğaz istihkâmları Anlaşma Devletlerine bırakılacaktır.

Osmanlı sularındaki torpillerin temizlenmesinde Anlaşma Devletlerine yardım edilecektir.

12. Anlaşma Devletleri bütün liman ve tersanelerden faydalanabileceklerdir.

13. Ülkenin ihtiyaçları karşılandıktan sonra geri kalan kömür, akaryakıt ve deniz gereçleri dışarıya satılmayacak.

Anlaşma Devletleri bu maddeleri Türkiye'den karşılayacaktır.

14. Toros tünelleri, demiryolları ve deniz işletmeleri Anlaşma Devletlerine bırakılacaktır.

15. Denizciliğe, askerliğe ve ticarete ait maddelerin ve malzemelerin tahribi önlenecektir.

Mondros Ateşkes Anlaşmasının Önemi

- Osmanlı Devleti, Mondros Ateşkesini imzalayarak kayıtsız şartsız Anlaşma Devletlerine teslim olmuş ve fiilen sona ermiştir.
- Osmanlı Devleti, galip devletlerin hakkında vereceği karara razı olmuş ve Anadolu'nun işgalini kabullenmiştir.
- Anlaşma Devletleri Mondros Ateşkesinin hükümlerine dayanarak Anadolu'yu işgal etmeye başlamışlardır.
- İngiltere, tek başına ateşkesi imzalayarak Fransa ve İtalya'ya üstünlük sağlamıştır.
- Görüşmeler sırasında Yunanistan'ın Anadolu'dan pay almayacağını söyleyen İngiltere, ateşkes madde olarak girmeyen bu sözlerinde durmamış ve Yunanistan'ın Anadolu topraklarından pay almasını sağlamıştır.

Mondros Ateşkesinin Uygulanması ve Tepkiler

Padişah, sadrazam ve Mebuslar Meclisi Mondros Ateşkesinin şartlarını ağır bulmakla beraber başka çare göremediklerinden ateşkesi onayladılar. Bazı devlet adamları birçok tarihî tecrübe ortada olmasına rağmen İngilizlerin politik desteğine güveniyorlardı.

Ateşkesin imzalandığı sırada Yıldırım Orduları Grup Komutanı olan Mustafa Kemal Paşa, ateşkesin memleketi yabancı işgallerine açık hâle getiren hükümlerine itiraz etmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Mondros Ateşkesinden sonra Anlaşma Devletlerinin haksız isteklerine karşı çıkarak İskenderun'u savunmak amacıyla tedbirler almaya başladı. Bu sırada hükümet, İngiliz Amirali Calthorpe'nin başvurusu üzerine İskenderun'un teslimine karar verdi. Bir sorun yaşanmaması için Yıldırım Orduları Grubu kaldırılarak Mustafa Kemal Paşa Harbiye Nezaretinin emrine verildi ve 13 Kasım 1918'de İstanbul'a geldi.

İşgallerin Başlaması

Anlaşma Devletleri, Mondros Ateşkesinden sonra Birinci Dünya Savaşı sırasında imzaladıkları gizli antlaşmaları yürürlüğe koyarak işgallere başladılar.

İngiltere; Musul, İskenderun, Urfa, Antep, Maraş, Kars ve Batum'u işgal etmiş; İzmit, Eskişehir, Afyon, Samsun ve Merzifon'a asker göndermiştir.

İngiltere'nin Batum ve Kars'ı işgal etmesinin nedeni, bölgede bir Ermenistan devletinin kurulmasını sağlamaktı. İngiltere, gizli antlaşmalara bağlı kalarak 15 Eylül 1919'da Urfa, Antep ve Maraş'ı Fransa'ya bırakmıştır.

Fransa; Dört Yol, Mersin, Adana ve çevresi ile Afyon istasyonunu işgal etti.

İtalya; Antalya, Konya ve çevresini, Bodrum, Kuşadası, Fethiye ve Marmaris'i işgal etti.

13 Kasım 1918'de 60 parçadan oluşan Anlaşma Devletlerinin donanması İstanbul'a geldi. Böylece Osmanlı Devleti'nin başkenti fiilen işgal edildi ve Osmanlı Hükümeti, Anlaşma Devletlerinin denetimine girdi. Anlaşma Devletleri bir yandan da Boğazları işgal ederek bu bölgeye yerleştiler.

Mondros'tan Sonra Kurulan Cemiyetler

Mondros Ateşkesinden sonra Anlaşma Devletlerinin stratejik noktaları işgal etmeleri, Osmanlı Hükümetini denetim altına almaları, Osmanlı ordularının terhis edilmesi, azınlıkların işgal güçlerinden aldıkları destekle kendi çıkarları doğrultusunda faaliyetlere başlamaları Anadolu'da büyük bir kargaşaya yol açtı. Bu kargaşa ortamında hem zararlı hem de ulusal cemiyetler kuruldu. Bu cemiyetleri; azınlık cemiyetleri, ulusal varlığa düşman cemiyetler ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri olarak üç bölümde inceleyebiliriz:

Azınlıklar Tarafından Kurulan Cemiyetler

Mondros Ateşkesinden sonra Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü zor durumdan yararlanmak isteyen Rum, Ermeni ve Yahudi azınlıklar çeşitli cemiyetler kurmuşlardır.

Anadolu'daki azınlıkların cemiyetler kurmalarında,

- Anlaşma Devletleri tarafından kışkırtılmaları ve desteklenmeleri
- Osmanlı Devleti'nin savunmasız durumundan faydalanarak parçalanmasını sağlamak ve Anadolu'da bağımsız devlet kurmak istemeleri
- Anlaşma Devletlerinin işgallerini kolaylaştırmaya çalışmaları

etkili olmuştur.

Mavri Mira Cemiyeti

İstanbul'da Rum Patrikhanesine bağlı olarak patrik vekilinin başkanlığında kurulan Mavri Mira Cemiyetinin amacı; Trakya, İstanbul ve Batı Anadolu'da " Büyük Yunanistan" kurarak Bizans İmparatorluğu'nu yeniden canlandırmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için Yunan Kızılhaçı ve Göçmenler Cemiyeti, Rum okullarının izcilik kolları Mavri Mira'nın emrinde çalışıyorlardı.

Pontus Rum Cemiyeti

Bu cemiyetin amacı; Batum'dan Sinop'a kadar uzanan Karadeniz sahillerinde başkenti Trabzon veya Samsun olan Karadeniz Rum Cumhuriyeti kurmaktır. Cemiyet amacına ulaşabilmek için, İstanbul'da Pontus adıyla gazete çıkarmıştır. Orta ve Doğu Karadeniz bölgesinde Rum azınlığın yaşadığı yörelerde silahlı çeteler oluşturmuştur. Avrupalı devletlerin desteğini sağlamak için Avrupa'ya heyetler göndermiştir. Bölgede Rumların çıkardığı karışıklıklar üzerine Doğu Karadeniz'e gönderilen Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a çıktığında bölgede 40 kadar Rum çetesi faaliyet gösteriyordu.

Etniki Eterya Cemiyeti

Cemiyetin kuruluş amacı, Rumların yaşadığı bütün toprakların Yunanistan'a katılmasını ve Bizans İmparatorluğu'nun kurulmasını sağlamaktı. Etniki Eterya Cemiyeti Mondros Ateşkesi'nden sonra da Yunanistan'ın menfaatlerinin gerçekleşmesi için Mavri Mira ve Pontus Rum Cemiyeti ile ortak çalışmalar yürütmüştür.

Ermeni Hınçak ve Taşnak Cemiyetleri

Bu cemiyetlerin amacı, Wilson İlkelerinden yararlanarak Anlaşma Devletlerinin yardımıyla Doğu Anadolu ve Çukurova bölgelerini içine alan bağımsız bir "Ermenistan Devleti" kurmaktı. Anlaşma Devletleri, Paris Barış Konferansı'nda ve Sevr Barış Antlaşması'nda bağımsız bir Ermeni Devleti'nin kurulmasını onaylamışlardır. Çeteler kuran bu cemiyetler halkımıza büyük eziyet ve işkenceler yapmışlardır.

Yahudi Cemiyetleri

Anlaşma Devletleri arasındaki paylaşıma göre, Filistin'in kendilerine verileceğine inanan Yahudiler, toprak istekleri yerine Türkiye'de sahip oldukları dinî, kültürel, ticari imkan ve imtiyazları korumak ve sürdürmek amacıyla cemiyetler kurmuşlardır.

Ulusal Varlığa Düşman Cemiyetler

İngiliz Muhipleri Cemiyeti

20 Mayıs 1919'da İstanbul'da kurulmuştur. Üyeleri arasında Padişah Vahdettin, Sadrazam Damat Ferit ve birçok politikacı vardı. Cemiyetin açık amacı; İngilizlere dostluk gösterilerek onların ilgi ve yardımlarını kazanmak, halifelik ve saltanatı kurtarmaktı.

Wilson Prensipleri Cemiyeti

Amerikan mandasını savunan yazar ve gazeteciler tarafından kurulmuştur (4 Ocak 1919). Sivas Kongresi'nde bu cemiyetin üyeleri "Amerikan Mandasını savunmuşlarsa da Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının tam bağımsızlık düşüncesi karşısında etkili olamamışlardır. ABD'nin Türkiye'de mandater bir yönetim kurmaktan vazgeçip Orta Doğu meselelerinden uzak durması ve Millî Mücadele hareketinin başarıya ulaşması sonucunda cemiyet önemini kaybetmiştir. Bu cemiyetin üyeleri Millî Mücadeleye katılmıştır.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası

İttihat ve Terakki Partisine karşı kurulmuş bir partidir (1911). Bu partinin amacı, ülkede çok partili liberal bir yönetim oluşturmak, iktidar partisini istediği gibi davranmaktan alıkoymaktı. Bu parti, Millî Mücadelenin karşısında yer almış ve ayaklanmalarda kışkırtıcı rol oynamıştır.

Kürdistan Teali Cemiyeti

1919 yılında İstanbul'da kuruldu. Cemiyetin amacı, Wilson İlkelerine dayanarak Doğu Anadolu'da bağımsız bir devlet kurmaktı. Anadolu hareketine karşı olduğundan Hürriyet ve İtilaf Fırkası ile İngiliz Muhipleri Cemiyeti gibi kuruluşlarla yakınlık kurmuştur. İngiltere tarafından desteklenen cemiyet, Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile birleşmeyi reddetmiş ve bölge halkı tarafından desteklenmemiştir.

Teali İslam Cemiyeti

1919 yılında medrese mensupları tarafından İstanbul'da kurulmuştur. Cemiyetin tüzüğünde, halifelik ve saltanatı kurtarıp hürriyetine kavuşturmak için bütün Müslüman ahalinin birleşmesi isteniyordu. Cemiyetin mensupları din - devlet iş birliğini savunmuşlardır. Cemiyet Millî Mücadelenin karşısında yer almış, Konya ve çevresinde ayaklanmaların çıkmasında etkili olmuştur.

Sulh ve Selâmet-i Osmaniye Fırkası

Cemiyet meşrutiyet esasını benimseyerek siyasi faaliyetlere başlamıştır. Bu cemiyet vatanın kurtuluşunun padişah ve halifenin emirlerine sıkı sıkıya uyulmasıyla sağlanacağı inancıyla hareket etmiştir.

Ulusal Cemiyetler

Mondros Ateşkesinden sonra işgallerin başlaması ve İstanbul Hükümetinin işgallere karşı kayıtsız kalması üzerine Türk halkı harekete geçerek "Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri"ni kurmuştur. Millî cemiyetler bir yandan işgal güçlerine, bir yandan da azınlıklara karşı mücadele ettiler. Birbirinden habersiz kurulan bu cemiyetler, buldukları bölgelerin kurtuluşunu ve bağımsızlığını sağlamayı amaçlamışlardır.

Trakya Paşaeli Cemiyeti

2 Aralık 1918'de Edirne'de kurulmuştur. Amacı, mütarekeden sonra azınlıkların taşkınlıkları ve işgaller karşısında Trakya'da yaşayan Türklerin haklarını koruyup direnişi sağlamak ve gerekirse silahla karşı koymaktı. Cemiyet, Osmanlı Devleti'nin parçalanması halinde İngiltere veya Fransa'nın yardımlarıyla "Trakya Cumhuriyeti" kurmayı da planlamıştır.

Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçmesinden sonra Millî Mücadeleye taraftar olan cemiyet, Sivas Kongresi sırasında Anadolu'daki ulusal cemiyetlerle birleşmiş ve daha sonra da TBMM'ye bağlanmıştır.

İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti

2 Aralık 1918'de kurulmuştur. Cemiyet İzmir'in Yunanlılara verilmesini engellemeye, İzmir'in Türklüğü hakkında propaganda yoluyla dünya kamuoyunu inandırmaya ve haklarını korumaya çalışmıştır. Basın ve yayın yoluyla çalışmalar yapan cemiyet, direnme cemiyetlerine silah ve cephane sağlamada yardımcı olmuştur. Alaşehir Kongresinden sonra faaliyetlerini İstanbul'da devam ettirmiştir.

İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti

İzmir'de kurulan bu cemiyetin ilk adı "Müdafaa-i Vatan Heyeti" dir. İzmir'in işgalinden bir gün önce Redd-i ilhak Cemiyeti adını almıştır.

Cemiyetin amacı; İzmir'in haksız olarak Yunanistan tarafından işgalini önlemek, İzmir ve çevresinin Türklere ait olduğunu dünyaya duyurmaktır.

İzmir'in işgalinden sonra silahlı direnişe geçen Redd-i ilhak Cemiyetinin çalışmalarıyla Kuvayı millîye birlikleri kuruldu. Bu cemiyet Balıkesir ve Alaşehir Kongrelerinin toplanmasında etkili olmuştur.

Şark Vilayetleri (Doğu Anadolu) Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

Cemiyet ilk önce Doğu illerindeki Müslüman halkın haklarını korumak amacıyla İstanbul'da kuruldu. 10 Mart 1919'da "Erzurum Müdafaa-i Hukuk" şubesi açıldı. Erzurum Müdafaa-i Hukuk şubesi, Doğu Anadolu'nun Ermenistan'a verilmesini engellemek amacıyla hızla örgütlenmeye ve çevre illerle ilişki kurmaya başladı.

Cemiyet, Mustafa Kemal Paşa, Kazım Karabekir Paşa ve Rauf Orbay gibi Millî Mücadele liderlerini de bünyesine alarak Erzurum Kongresi'ni düzenledi. Kongrede önemli kararlar alan cemiyet, Millî Mücadelenin teşkilatlanması yolunda etkili adımlar atılmasını sağlamıştır.

Trabzon Muhafaza-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti

Trabzon ve yöresine yönelik Rum Pontus Devleti'nin kurulmasını engellemek ve Ermeni iddialarına karşı bölge halkının haklarını savunmak amacıyla Trabzon'da kurulmuştur.

Cemiyet yaptığı ikinci kongrede silahlı direniş karar almış ve padişaha çektiği telgraflarla Trabzonluların Türk ve İslam olarak kalma konusundaki kararlıklarını dile getirmiştir. Bu cemiyet, Erzurum Kongresi'nin toplanmasına yardım etmiştir.

Kilikyalılar Cemiyeti

Fransızlarla Ermenilerin Adana ve çevresindeki emellerine karşı 21 Aralık 1918'de Ali Fuat Paşa'nın girişimleriyle İstanbul'da kurulmuştur. Cemiyet, Adana'nın Fransız işgaline karşı savunulmasında etkili olmuştur.

Millî Kongre Cemiyeti

Millî Kongre Cemiyeti "Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti" üyeleri tarafından 29 Kasım 1918'de İstanbul'da kuruldu. Partiler üstü bir cemiyet olarak kurulan Millî Kongre Cemiyetinin amacı, Türkler hakkında dünyada yapılmış ve yapılmakta olan propagandalara yayın yoluyla karşı koymak ve Türk milletinin haklarını, tarihî vazifelerini ve medeni vasıflarını belirtmektir.

Millî Kongre Cemiyeti; Türkler hakkında tanınmış yazarların sözleri, dünya kamuoyunda Türklerin durumu ve Ermenilerin Müslümanlara yaptıkları zulümler hakkında vesikalar ve Fransızca eserler yayımlayarak etkili olmuştur.

Ulusal Cemiyetlerin Genel Özellikleri

- Başlangıçta bölgesel kurtuluşu amaçlamışlardır. Kuruluşlarında milliyetçilik (Türkçülük) duygusu hakimdir.
- Buldukları bölgenin haklarını, işgallerin haksızlığını ve buraların Türklere ait olduğunu dünya kamuoyuna duyurmak için basın - yayın yoluyla çalışmalar yapmışlardır.
- İşgal güçleri, azınlıklar ve İstanbul Hükümeti ile mücadele etmişlerdir.
- Yaptıkları çalışmalarla ulusal direnişin güçlenmesini sağlamışlardır.
- Sivas Kongresi'ne kadar birbirinden kopuk ve bağımsız hareket etmişler, Sivas'ta Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adıyla tek çatı altında birleşmişlerdir.

Paris Barış Konferansı

Paris Barış Konferansı'nın amacı, Birinci Dünya Savaşı'nda mağlup olan devletlerle yapılacak antlaşmaları hazırlamak ve Osmanlı Devleti'nin topraklarını kendi aralarında yeniden paylaşmaktır. Paris Barış Konferansı 18 Ocak 1919'da toplandı. ABD, bu konferansta İngiltere ve Fransa'nın istekleri doğrultusunda hareket etti.

İngiltere ve Fransa konferansa Yunanlıları, Ermenileri ve Arapları da çağırarak çoğunlukta olduklarını iddia ettikleri bölgelerdeki haklarını savunmalarını istediler. Bu ulusların getirdikleri sahte belgeleri gerçekmiş gibi kabul ettiler.

Paris Barış Konferansının Önemli Özellikleri

- Birinci Dünya Savaşı sırasında İtalya'ya verilen İzmir ve çevresi, İngiltere'nin ve Yunanistan'ın konferansa katılan delegeleri yanlış yönlendirmeleri sonucunda Yunanistan'a verilmiştir.
- Uluslararası barışın korunması için Milletler Cemiyetinin kurulması kararlaştırılmıştır.
- Birinci Dünya Savaşı'nın mağlup devletleriyle yapılacak antlaşmaların koşulları belirlenmiştir.
- Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermeni Devleti'nin kurulması kabul edilmiştir.
- İngiltere ve Fransa, Wilson İlkelerine ters düşmemek için savaş tazminatı yerine savaş onarımı, sömürgeciliğin yerine manda ve himaye sistemini ortaya attılar. Böylece sömürgecilik, manda ve himaye yönetimine dönüşmeye başlamıştır.

İzmir'in İşgali ve Amiral Bristol Raporu

İZMİR'İN İŞGALİ (15 Mayıs 1919)

Yunan Başbakanı Paris Konferansı'nda Türklerin İzmir'deki Hristiyanları katletmeye hazırladıklarını ve İtalya'nın İzmir'i işgal etmek üzere olduğunu ileri sürerek İzmir'in işgalini hızlandırmaya çalıştı. Anlaşma Devletleri İzmir'in hemen işgal edilmesini kabul ettiler. Yunanlılar, 15 Mayıs'ta İngiliz, Fransız ve Amerikan savaş gemilerinin koruması altında İzmir'e asker çıkardılar.

İzmir'in İşgalinin Sonuçları

- İzmir'e asker çıkaran Yunanlılar bölgede işgallere ve katliamlara başlamıştır.
- Redd-i İlhak Cemiyetinin çalışmalarıyla Kuvayımiliye kurulmuş ve Yunanlılara karşı silahlı direniş başlamıştır.
- Anadolu'nun değişik yerlerinde İzmir'in işgalini protesto için mitingler yapılmıştır.
- İzmir'in işgal edilmesi, tehlikenin ne kadar büyük ve yakın olduğunu ortaya koymuş, Kurtuluş Savaşı'nın başlamasını hızlandırmıştır.

AMİRAL BRİSTOL RAPORU

Yunanlıların İzmir'i işgalinden sonra başlayan karışıklıklar üzerine bölgeye ABD'li Amiral Bristol başkanlığında İngiliz, Fransız ve İtalyan generallerinden oluşan bir komisyon gönderildi. Bölgeye gönderilen komisyon, Paris Barış Konferansı'na sunulmak üzere bir rapor hazırladı (11 Ekim 1919).

Bu rapora göre,

- İşgalden sonra Batı Anadolu'da yapılan katliamların sorumluluğu Yunanlılara aittir.
- Yunanlıların katliam bildirimlerinin gerçek olmadığı anlaşılmış, Mondros Ateşkesinden sonra İzmir ve çevresindeki Hristiyan halkın güvenliğinin tehlikeye düşmediği, bu konuda konferansa yanlış bilgi verildiği anlaşılmıştır. Bu durumdan yanlış bilgi veren hükümetlerin ve kişilerin sorumlu olduğu belirtilmiştir.
- İzmir ve çevresinin milliyet prensiplerine göre, Yunanistan'a katılması söz konusu olamaz. Çünkü bölgede açık bir Türk çoğunluğu hakimdir.
- Yunan askerlerinin derhal geri çekilmesi ve yerlerine Anlaşma Devletleri kuvvetlerinin gönderilmesi gerekmektedir.

Amiral Bristol Raporu'nun Önemi

- Türk Millî Mücadelesinin haklılığı uluslararası bir komisyon tarafından dünya kamuoyuna açıklanmıştır. Millî kuvvetler, raporu mücadelelerinin haklılığını kanıtlayan belge olarak kullanmıştır.

- Yunan işgallerinin güvenlik amacıyla değil, ilhak amacıyla yapıldığı belgelerle ortaya konulmuştur.
- Rapor, Türk millî şuurunun Yunan ilhakını kabul etmeyeceğini belirtmiştir.

Kuvayı Milliye

Silahlı Kuvvetlere yardımcı olmak, onların bulunmadığı yerlerde görev yapmak üzere, halktan katılan gönüllülerce oluşturulan silahlı birliklere milis güç denir. Millî Mücadelede düzenli ordu kuruluncaya kadar işgal güçlerine karşı silahlı mücadele eden bu milis güçlerine Kuvayımilliyeye adı verilmiştir. İşgallere karşı ilk silahlı direniş hareketi Güney Cephesi'nde (Dört Yol'da) Fransızlara karşı başlamıştır (19 Aralık 1918).

Kuvayımilliyeye'nin kurulmasında,

- Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması
- Mondros Ateşkes Anlaşması uyarınca ordunun terhis edilmesi
- Osmanlı hükümetlerinin Türk halkının can ve mal güvenliğini koruyamaz hâle gelmesi
- Anadolu'nun yer yer işgal edilmesi
- Anlaşma Devletlerinin Mondros Ateşkes Anlaşması'nın hükümlerini tek taraflı olarak uygulaması
- Azınlıkların siyasi amaçlarla çeteler kurup Türk halkına karşı baskı ve katliamlara girişmesi

etkili olmuştur.

Sivas Kongresi'nde alınan kararlar gereğince Güney Cephesi'nde Kuvayımilliyeye'nin teşkilatlanması ve bu bölgedeki millî kuvvetlere her türlü yardım yapılması kabul edildi. Ayrıca bölgedeki halkı teşkilatlandırmak amacıyla subaylar gönderildi.

İkinci direniş hareketi, İzmir'in işgalinden sonra Ege'de başladı. Bazı vatansever subayların bölgeye gelerek bulabildikleri vatansever yurttaşları, aydınları, efeleri, gençleri ve terhis olunan askerleri bir araya getirmesiyle Yunan kuvvetlerine karşı Kuvayımilliyeye birlikleri oluşturuldu.

Batı Anadolu'daki millî kuvvetler arasında birlik ve beraberliği sağlamak amacıyla Balıkesir'de 20. Kolordu Komutanı Ali Fuat (Cebesoy) Paşa başkanlığında bir kongre toplanmıştır.

Kuvayımilliyeye'nin Millî Mücadeleye Sağladığı Yararlar

- Yunan ordularının Anadolu'da ilerlemelerini yavaşlatmışlardır.
- Türk köylerini Rum ve Ermeni çetelerin saldırılarına karşı korumuşlar, iç ayaklanmaları bastırmışlardır.
- TBMM'nin ve düzenli ordunun kurulması ve teşkilatlanması için zaman kazandırmışlardır.
- Güney Cephesi'nde halkın da gayretleriyle Antep, Maraş, Urfa illerimiz Fransız ve Ermeni işgallerinden kurtarılmıştır.
- Ulusal bilincin uyanmasını sağlamışlar ve düzenli ordunun temelini oluşturmuşlardır.

Kuvayımilliyeye Birliklerinin Kaldırılması

TBMM açıldıktan sonra silahlı mücadelenin daha etkili hale getirilmesi için çalışmalara başlamış ve 1920 yılının sonbaharında düzenli ordunun kurulmasını kararlaştırmıştır. Bu kararla birlikte Kuvayımilliyeye'nin herhangi bir varlık nedeni kalmamıştır.

Kuvayımilliyeye birliklerinin kaldırılmasında,

- İşgalci güçleri kesin olarak durduramamaları
- Kendi başına buyruk davranmaları.
- Hukuk devleti anlayışına aykırı olarak suçlu gördükleri kişileri kendileri cezalandırmaları
- İhtiyaçlarını karşılarken zaman zaman halka baskı yapmaları
- Anadolu'nun kesin olarak işgallerden kurtarılmak istenmesi
- Düzenli ordunun kurulması

etkili olmuştur.

Kurtuluş Savaşı'na Hazırlık Dönemi

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'A GELMESİ

Mondros Ateşkesinden sonra Yıldırım Orduları Grup Komutanlığına tayin edilen Mustafa Kemal Paşa, Adana'da bulunduğu günlerde düşmanla mücadele edilmesi gerektiğini çevresindekilere anlatıyordu. İşgallerin başlaması üzerine Yıldırım Orduları Grubu feshedilerek Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a çağrıldı. Anlaşma Devletlerinin İstanbul'a geldiği 13 Kasım 1918'de, İstanbul'a gelen Mustafa Kemal Paşa "Geldikleri gibi giderler." diyerek kurtuluşa olan inancını ortaya koymuştur.

Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'a geldiği günlerde askerî mücadeleye girilmesi uygun değildi. Bu nedenle Mustafa Kemal Paşa devletin ve milletin tehlikeden kurtarılması için bazı siyasi çözüm yolları aradı. Mustafa Kemal Paşa, işgal güçleri karşısında cesur bir hükümetin kurulması, ordunun terhisinin, silah ve cephanenin Anlaşma Devletlerine tesliminin engellenmesi gibi çalışmalar yaptı. Ayrıca, padişahla, sivil ve askeri yöneticiler ile görüştü.

Mustafa Kemal Paşa bu görüşmelerden,

- Yurtsever kişiler tarafından kurulan cemiyetlerin temelli bir kuvvete dayanmadığı
- Temel kuvvetin millete dayandırılmasının gerekli olduğu
- İstanbul'daki gelişmelerden ve durumun ağırlığından milletin haberinin olmadığı, İstanbul'da oturarak milleti kötü gidişattan haberdar etme imkanının bulunmadığı
- İstanbul'dan çıkarak milletin içine girmek ve orada çalışmak gerektiği

sonuçlarını çıkarmıştır.

Bu durum karşısında Anadolu'ya geçmeyi planlayan Mustafa Kemal Paşa, bir yandan da yeni görevlere atanan arkadaşlarına Mondros Ateşkes Anlaşması'nın hükümlerine uymamalarını tavsiye etmiştir.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN SAMSUN'A ÇIKIŞI

Mustafa Kemal Paşa Türk ulusunu işgallere karşı birleştirmek ve ulusal mücadeleyi başlatmak için Anadolu'ya gitmeye karar vermişti. Ancak resmi bir görevle Anadolu'ya geçmenin hedefine daha kolay ulaşmasına yardım edeceğine inanıyordu.

Bu sırada Samsun ve çevresine İngilizler, Zonguldak ve çevresine Fransızlar asker çıkardıktan sonra bölgedeki Rum çeteleri, köyleri basarak Türkleri öldürmeye başladılar. Bu gelişmeler üzerine bölgede karışıklık çıktı. İngilizler, karışıklıkların önlenmesini, aksi halde Mondros'un 7. ve 24. maddelerine göre bölgeyi işgal edeceklerini bildirdiler. Damat Ferit Hükümeti, İngilizlerin şikayetlerini önleyebilmek için geniş yetkilere sahip bir komutanı bölgeye göndermeye karar verdi. Bu konuda görev Mustafa Kemal Paşa'ya önerildi. Beklemediği bir sırada karşısına çıkan bu fırsatı değerlendiren Mustafa Kemal Paşa, başarılı olabilmesi için bir unvana ve geniş yetkilere ihtiyaç duyduğunu bildirdi. 9. Ordu Müfettişliği 'ne tayin edilen Mustafa Kemal Paşa'nın görevleri şunlardı:

- Bölgede güvenliğin sağlanması
- Asayişsizliğin çıkış nedenlerinin saptanması
- Bölgedeki silah ve cephanenin toplanması
- Halka silah dağıtan kuruluşlar varsa bunların engellenmesidir.

Mustafa Kemal Paşa'ya görev alanı içinde askeri ve sivil yetkililere emretme yetkisi verildi. Bu yetkiler asıl görevi için kolaylık sağlamış ve tarihi görevini yerine getirmesinde önemli bir fırsat oluşturmuştur. 16 Mayıs 1919'da 17 kişilik maiyeti ile birlikte İstanbul'dan yola çıkan Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ulaştı. Samsun'a çıktıktan sonra bölgede güvenliğin sağlanması yönünde bazı önlemler aldı.

Mustafa Kemal Paşa diğer taraftan ordunun ve milletin savaşa hazırlanmasını sağlamak amacıyla; Erzurum'daki 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir ve Ankara'daki 20. Kolordu Komutanı Ali Fuat Cebesoy'la bağlantı kurarak Kurtuluş Mücadelesi için görüş birliğine vardı.

Mustafa Kemal Paşa Samsun'dan gönderdiği raporda; yöredeki bütün asayişsizliğin Rum çeteleri tarafından çıkarıldığını ve İngilizlerin ateşkes hükümlerine aykırı hareket ettiğini İstanbul Hükümetine bildirdi. İzmir'in işgali ve Rumların faaliyetleri karşısında İstanbul Hükümetinin hareketsiz kalması, Mustafa Kemal Paşa'yı ordu ve milleti haberdar ederek örgütlenmek için harekete geçirmiştir. Mustafa Kemal Paşa İngiliz askerlerinin varlığından dolayı güvenli olmadığı için Samsun'dan Havza'ya geçmiştir. (25 Mayıs 1919).

Havza Genelgesi

HAVZA GENELGESİ (28 Mayıs 1919)

Samsun'dan Havza'ya gelen Mustafa Kemal Paşa, çalışmalara başladı ve 28 Mayıs 1919'da mülki ve askeri amirlere bir genelge gönderdi.

Havza Genelgesi'nde,

- Mitingler düzenlenerek işgallerin protesto edilmesi
- Gösteriler sırasında düzenin korunmasına dikkat edilmesi ve Hristiyan halka karşı saldırı ve düşmanlık yapılmamasına önem
- verilmesi
- Büyük devletlerin temsilcilerine ve İstanbul Hükümetine uyarı telgraflarının çekilmesi

istekleri yer almıştır.

Havza Genelgesinin Sonuçları

30 Mayıs 1919'da Havza'da ilk miting düzenlenmiş ve mitingden sonra her türlü saldırının silahla önlenmesi için ant içilmiştir. Havza Genelgesi'nden sonra Anadolu'nun birçok yerinde işgalleri ve işgalcileri protesto eden mitingler düzenlendi. Bu durum Havza Genelgesi'nin amacına ulaştığını göstermektedir.

Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya gönderilmesinden şüphelenen İngilizler, kaldırılmış olan 9. Ordu Müfettişliği'ne bir komutan atanmasının nedenini İstanbul Hükümetinden sordular. İstanbul Hükümetinin "geniş bir bölgeye yayılan birlikleri denetlemek amacıyla gönderildiği" yönündeki cevaplardan tatmin olmayan Anlaşma Devletleri, baskı yaparak 8 Haziran 1919'da Harbiye Nezaretinin Mustafa Kemal Paşa'yı geri çağırmasını sağladılar. Geri çağırılma nedeninin İngilizlerden kaynaklandığını öğrenen Mustafa Kemal Paşa, işi haberleşmeye dökerek görevini devam ettirmiştir.

Amasya Genelgesi

AMASYA GENELGESİ (22 Haziran 1919)

Mustafa Kemal Paşa, Havza'dan Amasya'ya geldikten sonra düşüncelerini kişisellikten çıkararak bütün milletin birlik ve dayanışmasını sağlamak, vatanın bütünlüğünü ve milletin bağımsızlığını gerçekleştirmek için çalışmalara başladı. Bu amaçla Amasya Genelgesi'ni hazırladı. Genelgeyi Ali Fuat Paşa (Cebesoy), Refet Paşa (Bele) ve Rauf Bey (Orbay) imzaladı. Konya'daki Ordu Müfettişi Cemal Paşa (Mersinli) ve Erzurum'daki 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa'nın da onayı alındıktan sonra Anadolu'daki sivil, asker tüm makamlara gönderildi.

Amasya Genelgesi'nin Maddeleri

1. Vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikededir.

- Kurtuluş Savaşı'nın gerekçesi belirtilmiştir.
- Resmi bir belgeyle vatanın içinde bulunduğu kötü durum millete duyurulmuştur.

- Bu kararlarla bölgesel kurtuluşu çare olarak gören vatanseverlere uyarı yapılmıştır.
- Vatanın kurtuluşu için milletçe birlik ve beraberlik içinde çalışmaların yapılmasının gereği ortaya konulmuştur. Böylece Türk milleti ulusal bağımsızlık ve egemenlik mücadelesine çağırılmıştır.

2. İstanbul Hükümeti üzerine aldığı sorumluluğu yerine getirememektedir. Bu durum milletimizi yok duruma düşürmüştür.

- İstanbul Hükümetine ilk defa karşı çıkılarak görevini yerine getiremediği açıkça gündeme taşınmıştır.
- Kurtuluş Savaşı'nın gerekçelerinden biri de İstanbul Hükümetinin millete karşı görevini yerine getirememesi olarak açıklanmıştır.

3. Milletın bağımsızlığını yine milletin azmi ve kararı kurtaracaktır.

- Kurtuluş Savaşı'mızın yöntemi belirtilmiştir.
- Yönetim şeklinin değiştirileceği ima edilmiş, millî egemenlik için ilk önemli adım atılmıştır.
- Kurtarıcı olarak padişah, halife, manda ve himaye olgularının yerini millet ve milliyetçilik duygusu almıştır.
- Türk inkılâbının evrensel bir nitelik taşıdığı ortaya konmuştur.
- Hem padişaha hem de işgalci güçlere karşı çıkmıştır.

4. Her türlü etki ve denetimden uzak millî bir kurul oluşturulmalıdır.

- Temsilciler Kurulunun oluşturulması ve ileriki aşamada TBMM'nin açılmasına vurgu yapılmıştır.
- Kurtuluş Mücadelesi kişisellikten çıkarılarak kurumsallaştırılmaya çalışılmıştır.

5. Anadolu'nun her bakımdan en güvenli yeri olan Sivas'ta millî bir kongre toplanacaktır.

- Türk milletinin geleceğinin Anadolu'nun her tarafından gelecek delegelerle belirlenmesi düşünülmüştür.
- İstanbul Hükümetine karşı millî bir hükümetin kurulmasına ortam hazırlanmıştır. Nitekim Sivas Kongresi'nde Temsilciler Kurulunun yetkileri genişletilerek hükümet görevini üstlenmesi bunun bir sonucudur.

6. Bütün sancaklardan parti ayrılığı gözetmeksizin halkın güvenini kazanmış üç delege Sivas'a gönderilecektir.

- Bu madde ile, kararların halkın istekleri doğrultusunda alınması sağlanmaya çalışılmıştır.

7. Sivas Kongresi'ne katılacak temsilciler Müdafaa-i Hukuk, Redd-i İlhak ve Belediyelerce seçilecektir.

- Milletın güvenini kazanmış, Millî Mücadele taraftarı kişilerin seçilmesine çalışılmıştır.
- Millî cemiyetler ve yerel idareler etkin duruma getirilmiştir.

8. Bu genelge bir sır olarak tutulmalı, delegeler gerekli görülen yerlerde değişik adlarla yolculuk yapmalıdır.

- Anlaşma Devletleri ve İstanbul Hükümetinin Sivas Kongresi'ni engellemeye yönelik olası faaliyetlerine karşı önlem alınmıştır.
- Millî Mücadele hareketi, başlama aşamasında Anlaşma Devletleri, azınlıklar ve İstanbul Hükümetinden saklanmaya çalışılmıştır.

9. Doğu illeri adına 10 Temmuz'da Erzurum'da bir kongre toplanacaktır.

- O güne kadar diğer illerin delegeleri de Sivas'a ulaşabilirse, Erzurum Kongresi delegeleri de Sivas'ta yapılacak genel kongreye katılmak üzere yola çıkacaktır.

10. Askeri ve millî örgütler hiçbir şekilde dağıtılmayacak, komuta bırakılmayacak ve başkalarına verilmeyecektir.

- Alınan kararların uygulanması ile ordu görevlendirilmiştir. Bu durum yeni devletin kurulmasında ordunun da görev aldığını göstermektedir.
- Genelgenin yayınlanması ve yurdun her tarafına gönderilmesiyle Mustafa Kemal Paşa kendisine verilen yetkilerin dışına çıkmıştır.
- Mondros Ateşkesi 'ne karşı çıkmıştır.

Amasya Genelgesi'nin Sonuçları

- Amasya Genelgesi'nde, ulusal iradenin padişah iradesinin yerine geçmesi, padişahın emirlerine karşı çıkılması Türk İnkılabının ihtilal safhasının başladığını göstermektedir. Gerçekten de Amasya Genelgesi ihtilalin programını açıklayan bir belge niteliğindedir.
- Mustafa Kemal Paşa İstanbul'daki bazı önemli şahıslara Amasya Genelgesi'yle birlikte mektup göndererek, "Artık İstanbul'un Anadolu'ya egemen değil, bağlı olmak zorunda olduğunu" belirtmiş ve bu şahısları Anadolu'ya davet etmiştir. Bununla Anadolu'da yeni ve millî bir hükümetin kurulma kararının alındığı belirtilmiştir.
- Amasya Genelgesi'nin yayınlanması Anlaşma Devletlerinin tepkisine neden olmuş ve işgal güçleri İstanbul Hükümeti üzerindeki baskılarını artırmışlardır.
- Amasya Genelgesi'nden rahatsız olan İstanbul Hükümeti İngilizlerin de baskısıyla 9. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'yı İstanbul'a çağırmıştır.
- Mustafa Kemal Paşa, Amasya Genelgesi'nin yayınlanmasından sonra 7/8 Temmuz gecesi İstanbul'dan aldığı özel bir haberden, kendisinin görevden uzaklaştırılacağını öğrenince daha önce davranarak askerlikten ve bütün görevlerinden istifa ettiğini, halkın arasına katıldığını bildirmiştir.

Erzurum Kongresi

ERZURUM KONGRESİ (23 Temmuz - 7 Ağustos 1919)

Mustafa Kemal Paşa Amasya'da iken, Şark Vilayetleri Müdafaa-i Hukuk ve Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyetleri Doğu illerinin delegelerinden oluşan bir kongre düzenlemeye çalışıyorlardı. Bu nedenle Amasya Genelgesi'nde 10 Temmuz 1919'da Erzurum'da bir kongrenin toplanacağı bilgisi yer almıştır.

Mustafa Kemal Paşa, Amasya Genelgesi'nin ilanından sonra Erzurum Kongresi'ne katılmak için yola çıktı. Baskıların artması ve Mustafa Kemal Paşa'nın görevinden alınması durumunun ortaya çıkması görevinden istifa etmesine neden oldu.

Bu gelişme üzerine XV. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa, Mustafa Kemal Paşa'ya kolordusuyla birlikte emrinde olduğunu bildirmiştir. Kazım Karabekir Paşa'nın bu tutumu Mustafa Kemal Paşa'nın işini kolaylaştırmıştır.

Erzurum Kongresi'nin toplanmasında,

- Mondros Ateşkesinin 24. maddesine göre, doğu vilayetlerinin Anlaşma Devletlerinin tehdidi altına girmesi

- Doğu bölgelerinde bir Ermeni Devleti'nin kurulmasının engellenmek ve yaklaşan Ermeni tehlikesine karşı önlemler alınmak istenmesi
- Doğu Karadeniz'de Rum derneklerinin Pontus Rum Devleti kurmak için çalışmaları
- Doğu bölgelerine yönelik saldırılara karşı bölgedeki millî güçlerin birleştirilerek birlikte hareket edilmesinin sağlanması İstanbul Hükümetinin Doğu Anadolu'nun Ermenilere bırakılması konusunda teslimiyetçi bir politika izlemesi

etkili olmuştur.

Mustafa Kemal Paşa, Erzurum Kongresi'ne katılmakla Doğu illerini bir araya getirmeyi, ulusal örgütlenmenin içine katmayı ve Sivas'ta ki kongreye bu örgütlerin temsilcilerinin katılmasını sağlamayı amaçlamıştır.

Örgütlenmenin Doğu illerinde başlamasında,

- XV. Kolordunun terhis edilmemiş olması ve Kazım Karabekir Paşa'nın Mustafa Kemal Paşa'yı desteklemesi
- Doğu Anadolu'nun henüz işgale uğramamış olması ve bölgedeki direniş cemiyetlerinin iyi organize olması

etkili olmuştur.

Amasya Genelgesi'ne göre 10 Temmuz'da toplanması gereken kongre bazı delegelerin gecikmesinden dolayı 23 Temmuz 1919'da toplanabildi. Erzurum Kongresi 23 Temmuz'da Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında Erzurum, Bitlis, Sivas, Trabzon ve Van illerinden gelen 54 delege ile görüşmelere başladı. Elazığ, Diyarbakır ve Mardin delegeleri, valilerin engellemelerinden dolayı kongreye katılamamıştır.

Erzurum Kongresi Kararları

1. Millî sınırlar içinde vatan bir bütündür, asla parçalanamaz.

- Türk vatanının bölünmez bir bütün olduğu ilan edilerek topraklarımızı işgal etmek isteyen güçlerin emperyalist oldukları belirtilmiştir.
- ilk defa millî sınırlardan bahsedilmiştir.
- Bütün Türk ulusunu ilgilendiren ulusal bir karar alınmıştır.
- Bu madde Misakımillî'de de yer almıştır.

2. Her türlü yabancı işgaline ve müdahalesine karşı millet birleşerek karşı koyacaktır.

- Bu karar ile işgalcilere karşı güç oluşturmak için Doğu illerindeki ulusal cemiyetler, Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin bünyesinde toplanmıştır.

3. Osmanlı Hükümeti vatanın bağımsızlığını sağlayamaz ve koruyamazsa geçici bir hükümet kurulacaktır. Bu hükümet millî kongre tarafından seçilecektir. Kongre toplanmamış ise, bu seçimi Temsilciler Kurulu yapacaktır.

- İlk defa İstanbul Hükümeti dışında bir hükümetin kurulmasından bahsedilmiştir.
- Herhangi bir şekilde Doğu Anadolu'nun gözden çıkarılması halinde doğuda kurulacak geçici hükümetin yürürlükteki yasalara göre devlet işlerini sürdüreceği, asker - sivil tüm makamların ve memurların bu geçici yönetime bağlı olacağı belirtilmiştir.

4. Millî kuvvetleri etkili, millî iradeyi hakim kılmak esastır.

- Saltanat sistemi yerine millet egemenliğine dayalı bir yönetim kurulması hedeflenmiştir.

- Yeni kurulacak yönetimin cumhuriyet olacağına vurgu yapılmıştır.

5. Manda ve himaye kabul olunamaz.

- Bu karar ile, herhangi bir devletin himayesinin kabul edilemeyeceği ve Türk ulusunun koşulsuz bağımsız olacağı belirtilmiştir.
- Manda fikri ilk defa Erzurum Kongresi'nde reddedilmiştir.

6. Hristiyan ahaliye siyasi hakimiyetimizi ve sosyal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilemez. Ancak bu vatandaşların canları, malları ve ırzları her türlü saldırıdan korunacaktır.

- Yabancı uluslara imtiyazlar verilmesinin söz konusu olmadığı belirtilmiştir.
- Azınlıkların Osmanlı Devleti'nden elde ettikleri ayrıcalıklara ve bağımsız devlet kurmak istemelerine karşı çıkılmıştır.

7. Ulusal irade ve toplanan ulusal güçler padişahlık ve halifelik makamını kurtaracaktır.

- Ulusal egemenlik anlayışına ters düşen bu kararın alınmasının temel nedeni halkın önemli bir kısmının padişah halifeye olan sevgi ve bağlılığının devam ediyor olmasıdır.
- Bu karar ile ulusal birliğin bozulmaması amaçlanmıştır.

8. Devlet ve ulusumuzun içerden ve dışarıdan bağımsızlığı ve yurdumuzun bütünlüğü saklı kalmak koşuluyla ülkemizi ele geçirme emeli beslemeyen herhangi devletin teknik, sanayi, ekonomik yardımı kabul edilebilir.

- Yabancı devletlerle kurulacak ilişkilere dair ilkeler belirlenmiştir.

9. Mebuslar Meclisinin derhal toplanmasına ve hükümetin yaptığı işlerin milletçe kontrolüne çalışılacaktır.

- Bu karar ile, Mebuslar Meclisinin açılması kararlaştırılmış ve İstanbul Hükümetinin faaliyetleri denetim altına alınmaya çalışılmıştır.
- Bu karar ulus egemenliğine önem verildiğini göstermektedir.

10. Bölgedeki bütün direniş cemiyetlerini içine alan Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti her türlü partililik akımlarından tamamen uzaktır.

- Bu maddeyle ulusal birliği zedeleyen partililik çekişmelerinden uzak kalınarak halkın bütün kesimlerinin Millî Mücadele etrafında birleştirilmesi amaçlanmıştır.

Erzurum Kongresi'nin Önemi

- Erzurum Kongresi kararları yurdun her yerine duyurulduğu gibi yabancı devlet temsilcilerine de gönderilmiştir.
- Erzurum Kongresi; amacı, toplanış şekli ve yapısı bakımından yerel bir kongre idi. Buna karşılık aldığı kararlar yönünden ulusal bir kongre özelliğine sahiptir.
- Doğu Anadolu'daki ulusal varlığa yararlı cemiyetler Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmiştir.

- Kongre; alınan kararları uygulamak üzere bir Temsilciler Kurulu seçmiştir. 9 kişiden oluşan bu kurulun başkanı Mustafa Kemal Paşa olmuştur.
- Ulusal egemenliğimizin ve bağımsızlığımızın koşulsuz olarak gerçekleştirilmesine ilk defa Erzurum Kongresi'nde karar verilmiştir.
- Erzurum Kongresi Millî Mücadele dönemindeki kararların temelini oluşturmuş, Batı Anadolu'daki cemiyetlerin çalışmalarını hızlandırmıştır.

Balıkesir Kongresi

BALIKESİR KONGRESİ (26 - 30 Temmuz 1919)

Erzurum Kongresi'nin devam ettiği günlerde Batı Anadolu'daki vatanseverler,

- Yunan saldırılarına karşı savunma ve direnme faaliyetlerini birleştirmek
- Kuvayimilliyecilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve bu birlikleri düzenli hale getirmek

gibi amaçlarla

26 - 30 Temmuz 1919'da Balıkesir'de bir kongre topladılar.

Yunan hareketi sürdükçe seferberliğin devam etmesi, herkesin askerlikle yükümlü olması, askerden kaçaklarının yakalandıklarında yurt dışına sürgüne gönderilmesi ve direniş hareketlerinin bir elden idare edilmesi için merkez heyetinin kurulması yönünde kararlar alınmıştır.

Balıkesir Kongresi'nin Özellikleri

- Bölgesel bir kongre olup Batı Anadolu'yu ilgilendiren kararlar almıştır.
- Siyasi bir partiye ilgisi olmayan delegelerin katılımıyla toplanmıştır.
- Amasya Genelgesi'ni benimseyen kongre, padişaha bağlılığını da bildirmiştir.
- Batı Anadolu'daki direniş hareketlerinin örgütlenmesi ve Batı Cephesi'nin kurulmasında önemli rol oynamıştır. Ancak Sivas Kongresi'ne delege gönderilmesinde çekingen davranmıştır.

Sivas Kongresi

SİVAS KONGRESİ (4 - 11 Eylül 1919)

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları Sivas Kongresi'nin toplanmasına Amasya Genelgesi'nde karar vermişler ve gerekli yerlere duyurmuşlardı. Bu genelgeden sonra hazırlıklar başlamış ve bu arada Mustafa Kemal Paşa da Erzurum Kongresi'ne katılmıştı. Mustafa Kemal Paşa Sivas Kongresi'ne katılmak için Doğu illerinin delegeleriyle birlikte 29 Ağustos'ta Erzurum'dan ayrıldı ve 2 Eylül 1919'da Sivas'a geldi.

Elazığ valisi ve Fransızlar kongrenin toplanmasını engellemeye çalıştılsa da başarılı olamadılar ve 4 Eylül'de kongre toplandı. 38 delegenin katılımıyla başlayan kongre çalışmaları sırasında başkanlık sorunu yaşandıysa da 35 delegenin oyunu alan Mustafa Kemal Paşa kongre başkanı seçilmiştir.

Sivas Kongresi'nde,

- Bütün millî cemiyetlerin birleştirilerek millî bütünlüğün sağlanması ve yapılacak mücadelenin tek merkezden yönetilmesi
- Erzurum Kongresi'nde alınan ve bütün vatani ilgilendiren kararların millî bir kongre düzenlenerek millete mal edilmek istenmesi
- Millî Mücadelenin millî bir kongrenin seçeceği Temsil Heyeti tarafından yönetilmesinin sağlanması

amaçlanmıştır.

Sivas Kongresi Kararları

1. Erzurum Kongresi kararları bazı değişiklik ve ilavelerle kabul edilmiştir.

- Erzurum Kongresi kararları millî bir kongre tarafından onaylanarak bütün ulusa mal edilmiştir.
- Erzurum Kongresi kararları bölgesellikten çıkmıştır.
- Erzurum ve Sivas Kongrelerinde alınan kararlar Millî Mücadele ve Misakımillî'nin esasını oluşturmuştur.

2. Ulusal direnmeyi gerçekleştirmek için kurulan dernekler "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adıyla birleştirilmiştir.

- Ulusal güçler birleştirilerek tek elde toplanmıştır. Yine bu kongrede Millî Mücadele liderini (Mustafa Kemal Paşa) bulmuştur.

3. Manda ve himaye düşüncesi kesin olarak reddedilmiştir.

- Devletler hukukunda manda, bir ulusun bağımsız yaşama yeteneğini kazanıncaya kadar Milletler Cemiyetinin tayin ettiği büyük bir devletin himayesi altında bulunmasıdır.
- Amerikan mandası Sivas Kongresi'nde en fazla tartışılan konu olmuştur. Kongreye katılan 38 üyeden 25'i manda sistemini istemiştir. Ancak manda yönetimi ulusal bağımsızlığa ve egemenliğe ters düşmesinden dolayı Erzurum Kongresinden sonra bir daha reddedilmiştir.
- Ulusal kongrede manda isteklerinin kesin olarak reddedilmesi, Türk ulusunun tam bağımsızlık istediğini ve bunu ulus gücüyle gerçekleştireceğine inancını ortaya koymuştur.

4. Devletin ve milletin bağımsızlığı, vatanın bütünlüğü zedelenmemek kaydıyla herhangi bir devletten ekonomik yardım alınabileceği kabul edilmiştir.

5. Temsilciler Kurulunun yetkileri bütün vatanı temsil edecek şekilde genişletilmiştir.

- Erzurum Kongresi'nden sonra oluşturulan Temsilciler Kuruluna 6 yeni üye ilave edilerek üye sayısı 15'e çıkarılmış, başkanlığına da Mustafa Kemal getirilmiştir.
- Millî Mücadelenin yürütme yetkisi, ülke içinde ve dışarıya karşı, siyasi ve idari kararlar alabilme görevi Temsilciler Kuruluna verildi. Temsilciler Kurulu yürütme yetkisini ilk olarak Ali Fuat Paşa'yı Batı Anadolu Kuvayimillîye Kumandanlığına tayin ederek kullanmıştır.
- Temsilciler Kurulu Ankara'da TBMM açılıncaya kadar hükümet gibi görev yapmıştır.
- İstanbul Hükümeti Temsilciler Kurulunu Amasya Görüşmeleriyle tanımış ve birlikte hareket etmişlerdir.

6. Gayrimüslimlere her türlü vatandaşlık hakları saklı kalacağından siyasal egemenliğimizi kısıtlayıcı ayrıcalıkların verilemeyeceği belirtilmiştir.

7. Osmanlı Mebuslar Meclisinin toplanması için çalışmalara devam edilmesi kararlaştırılmıştır.

- Osmanlı yönetimiyle ulus iradesi birleştirilmeye çalışılmıştır.
- Meclisin açılmasına çalışılması kongrenin ulus egemenliğine verdiği önemi göstermektedir.

Sivas Kongresi'nin Özellikleri ve Sonuçları

- Sivas Kongresi ülkenin çeşitli yerlerinden seçikle gelen delegelerin katılımıyla toplanmış millî bir kongredir.

- Ulusal egemenlik ilkesinin saltanat ve hilafeti kurtaracağı görüşü ortaya çıkmıştır. Böylece saltanatın üstünde millî egemenliğin varlığı kabul edilmiştir.
- Mustafa Kemal Paşa Millî Mücadelenin lideri olmuş ve Misak-ı millînin esasları belirlenmiştir.
- Ulusu, Temsilciler Kurulu ve Millî Mücadele etrafında toplamak ve halkı Millî Mücadele konusunda doğru bilgilendirmek amacıyla İrade-i Milliye gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır.
- Sivas Kongresi'nden sonra Temsilciler Kurulu İstanbul Hükümetine bağlı olmadığını göstermek için Anadolu'ya atanan komutan ve valileri kabul etmemiş, yönetim açısından ilişkileri ve haberleşmeyi kesmiştir. Bu durum İstanbul'u memleketsiz bir hükümet haline getirmiştir. Temsilciler Kurulunun çalışmaları ve İstanbul ile ilişkileri kesmesi sonucunda Damat Ferit Hükümeti istifa etti (30 Eylül 1919). Yerine Millî Mücadelecilere yakın olan Ali Rıza Paşa Hükümeti kuruldu (2 Ekim 1919). Böylece Temsilciler Kurulu İstanbul Hükümetine karşı ilk başarısını kazanmıştır.
- Sivas Kongresi'nden sonra Güneydoğu Anadolu ve Batı Anadolu'da Kuvayımillîye birliklerinin geliştirilmesi, birbiriyle ilişkilerinin sağlanması ve güçlü direnme cepheleleri oluşturulması için çalışılmıştır.
- Temsilciler Kurulu Mebusan Meclisinin açılması için çalışmaları hızlandırmış ve Amasya Görüşmelerinden sonra Mebusan Meclisinin açılması sağlanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, aslında, Amasya Genelgesi'nden itibaren milletin tek temsilcisi olacak yeni bir meclisin kurulmasını istiyordu. Çünkü Osmanlı Mebuslar Meclisinin yetkileri sınırlıydı. Dolayısıyla bu meclis ile etkili bir mücadele yapılamayacağını biliyordu. Ancak padişaha bağlılığını sürdüren kişilerin Osmanlı Anayasası uyarınca seçimler yapılarak Mebuslar Meclisinin açılmasında ısrarcı olmaları karşısında somut olaylarla haklılığı ortaya çıkıncaya kadar beklemeyi tercih etmiştir.

Amasya Görüşmeleri

Ali Rıza Paşa Hükümetinin kurulmasını Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti de desteklemiştir. 7 Ekim 1919'da Mustafa Kemal Paşa yayınladığı bir bildiğe ile milletle hükümet arasında anlaşma sağlandığından resmi haberleşme yasağının kaldırıldığını, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde kurulan millî teşkilata saygılı olması halinde Ali Rıza Paşa'ya yardım edileceğini bildirdi.

Ali Rıza Paşa 9 Ekim 1919'da Temsilciler Kuruluna görüşme önerisinde bulundu. Temsilciler Kurulunun bu isteği kabul etmesi üzerine görüşmelerin Amasya'da yapılmasına karar verildi. 20 - 22 Ekim tarihleri arasında yapılan görüşmelere Temsilciler Kurulu adına Mustafa Kemal Paşa, İstanbul Hükümeti adına Bahriye Nazırı Salih Paşa katıldı.

İki taraf arasında şu konularda karara varıldı:

1. Türk vilayetleri düşmana terk edilmeyecek, hiçbir şekilde manda ve himaye kabul edilmeyecek, Türk vatanının bütünlüğü ve bağımsızlığı korunacaktır.

- Temsilciler Kurulu, Amasya Görüşmelerinde İstanbul Hükümeti temsilcisine hiçbir devletin manda ve himayesinin kabul edilemeyeceğini, vatanın bağımsızlık ve bütünlüğünün korunmasında sonuna kadar direneceğini açıklamıştır.

2. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, hukuki bir kuruluş olarak İstanbul Hükümetince tanınacaktır.

- İstanbul Hükümeti, Salih Paşa'yı Amasya'ya Temsilciler Kurulu ile görüşmeye göndermekle Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni hukuki bir kuruluş olarak tanımıştır.

3. Müslüman olmayan topluluklara (azınlıklara) Türk memleketinin siyasi egemenliğini ve sosyal dengesini bozacak şekilde imtiyazlar verilmeyecektir.

- Temsilciler Kurulu azınlıklara önceden verilen ve daha sonra verilebilecek imtiyazlara Erzurum ve Sivas Kongrelerinde gösterdiği tepkiyi İstanbul Hükümetine iletmiştir.

4. Anlaşma Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında toplanacak konferansa Temsilciler Kurulu tarafından uygun görülen kimselerin katılması sağlanacaktır. Ayrıca Temsilciler Kurulunun rızası olmadan düşmanlarla barış görüşmelerine gidilmeyecektir.

- Temsilciler Kurulu, Türk milletinin temsilcisi olarak yapılacak antlaşmalara katılmak istemiştir.
- İstanbul Hükümeti merkezi otoriteyi korumak için "Temsilciler Kurulunun izni olmadan barış yapılmaması" kararını reddetmiştir.

5. Mebuslar Meclisinin İstanbul'da toplanmasının güvenlik açısından uygun olmadığı kabul edilecektir.

6. Temsilciler Kurulu İstanbul Hükümetinin işlerine karışmayacak ve aleyhte faaliyetlerde bulunmayacaktır.

- İstanbul Hükümeti ile Temsilciler Kurulu arasındaki sürtüşmelerin sona erdirilmesi amaçlanmıştır.

7. Mebusan Meclisi toplanacak ve milletvekili seçimleri serbestçe yapılacaktır.

- İstanbul Hükümeti bu kararı kabul etmiş, Anlaşma Devletleri de seçimlerin serbestçe yapılmasına ses çıkarmamıştır.

Amasya Görüşmelerinin Sonuçları

- İstanbul Hükümeti, Temsilciler Kurulunu ve Anadolu hareketini resmen ve hukuken tanımıştır.
- Temsilciler Kurulu görüşmelerin sonuçlarını içeren tutanakların protokol olarak kabul edilmesi ve karşılıklı imzalanmasına önem vermiştir. Bu durum Temsilciler Kurulunun görüşmelere resmi bir nitelik kazandırmak ve hukuksal bir kurum olarak kabul edilmek istediğini gösterir.
- İstanbul Hükümeti, Meclisin açılması ve seçimlerin yapılması dışındaki kararları kabul etmemiştir. Mebuslar Meclisinin de İstanbul dışında toplanması isteği Kanunu Esasi'ye aykırı olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. İstanbul Hükümeti, İstanbul dışında toplanacak bir meclisin Anadolu hareketini daha da güçlendireceğinden endişe etmiştir.
- Anlaşma Devletleri, İstanbul Hükümetini kendi amaçları doğrultusunda kullanarak Türk milletinin geleceği üzerinde istediklerini yaptıramayacaklarını anlamaya başlamışlardır.
- Amasya Protokolü'nün İstanbul Hükümetince kabul edilmemesi durumunda istifa edeceğini söyleyen Salih Paşa istifa etmemiştir.

Temsil Heyetinin Ankara'ya Gelişi

TEMSİLCİLER KURULUNUN ANKARA'YA GELMESİ (27 Aralık 1919)

Mustafa Kemal Paşa, komutanlar toplantısında alınan kararları seçilen milletvekillerine bildirdi. Mustafa Kemal Paşa, Meclisin İstanbul'da toplanmasına engel olamayınca genel durumu yakından izlemek üzere idare ve sevk sorumluluğunu da üzerine alarak, İstanbul ve cephelere tren hattı ile bağlı olan Ankara'ya gitmeyi uygun buldu.

Mustafa Kemal Paşa'nın, Temsilciler Kurulunu Ankara'ya taşımasında Ankara'nın,

- Ali Fuat Paşa'nın kontrolü altında olması
- İstanbul'daki gelişmelerin daha yakından izlenebilecek konumda bulunması
- Asıl savaşın gerçekleşeceği Batı Cephesi'ne yakın bir konumda olması
- Demiryolu ulaşımı ve haberleşme yönünden elverişli olması
- Düşman tehlikesinden uzaklık açısından güvenli bir konumda bulunması
- Türkiye'nin doğusunun ve batısının kontrol edilebilecek konum da bulunması

özellikleri etkili olmuştur. 15 Aralık 1919'da Sivas'tan ayrılan Mustafa Kemal Paşa ve Temsilciler Kurulu üyeleri 27 Aralık 1919'da Ankara'ya geldiler. Bu olay, Ankara'nın Millî Mücadelenin merkezi olması ve ileride kurulacak devlet için yapılacak çalışmalar yönünden büyük önem taşır.

Son Osmanlı Mebusan Meclisi ve Misak-ı Milli

SON OSMANLI MEBUSLAR MECLİSİ'NİN TOPLANMASI (12 Ocak 1920)

Amasya'da ortaya çıkan, Erzurum ve Sivas Kongreleri ile gücünü gösteren millî iradenin üstünlüğü karşısında Mebuslar Meclisinin toplanması kabul edilmiştir. Mebuslar Meclisi seçimleri 7 Kasım 1919'da yapıldı. Seçimleri genellikle Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine üye olanlar kazanmış, Mustafa Kemal Paşa bu seçimlerde Erzurum milletvekili seçilmiştir. Mebuslar Meclisinin İstanbul'da toplanmasının kesinleşmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa, görüşülecek konuları saptamak amacıyla Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin üyelerinden milletvekili seçilenleri Ankara'ya davet etti.

Mustafa Kemal Paşa, Mebuslar Meclisine katılacak vekillerden şunları istedi:

1. Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis Başkanlığı'na seçilmesi.

Mustafa Kemal Paşa, Meclise başkan seçilerek Mebuslar Meclisini Millî Mücadeleye katmayı amaçlıyordu. Ayrıca, Meclisin dağıtılması durumunda Meclis başkanı sıfatıyla meclisi yeniden toplama olanağı elde edebilecekti.

2. Mebusan Meclisinde Müdafaa-i Hukuk Grubunun kurulması.

Bu grup mecliste millî kararların alınmasını sağlayacaktı. Böylece vatanın bütünlüğünü koruma yolunda bağlayıcı kararlar alınabilecekti.

3. Misakımillî'nin Mecliste kabul edilmesinin sağlanması.

Kurtuluş Savaşı için bir program niteliği taşıyan Misakımillî kararlarının ulusal mecliste kabul edilmesi ulusal mücadele hareketini güçlendirecekti.

Bu milletvekilleri Meclis açıldıktan sonra sözlerinde durmadılar. Mustafa Kemal Paşa meclis başkanlığına seçilemedi. Müdafaa-i Hukuk Grubu yerine Felah-ı Vatan (Vatanın Kurtuluşu) Grubu kuruldu. Bu durum mebusların görüşlerini değiştirdiklerini ve çoğunluğunun saltanata bağlı olduğunu göstermektedir.

MİSAKİMİLLÎ (28 Ocak 1920)

Osmanlı Mebuslar Meclisi, 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplanarak çalışmalarına başladı. Mebuslar Meclisi 28 Ocak 1920'de gizli oturumunda Misakımillî'yi kabul etmiştir. Son Osmanlı Mebusan Meclisinin en önemli icraatı Misakımillî'nin kabulü olmuştur.

Misakımillî'nin Önemli Kararları

1. Osmanlı Devleti'nin, Mondros Mütarekesi'ni imzaladığı 30 Ekim 1918 tarihinde düşman ordularının işgali altında bulunan Arap memleketlerinin durumu, halkın serbestçe vereceği oya göre belirlenmelidir. Bu mütareke hududu içinde Türk ve İslâm çoğunluğu bulunan toprakların tümü, hiçbir şekilde ayrıcalık kabul etmez bir bütündür. Erzurum ve Sivas Kongrelerine dayanarak Türk devletinin millî sınırları belirlenmiştir. Mebuslar Meclisi tarafından alınan bu karar o günün şartlarından dolayı bazı tavizlerle TBMM tarafından gerçekleştirilmiş ve bugünkü sınırlarımız çizilmiştir.

2. Halkın oyları ile anavatana katılan üç sancakta (Elviye-i Selase: Kars, Ardahan, Batum) gerekirse halkoyuna başvurulmalıdır. Bu şehirlerde kesin olarak Türk nüfusunun üstün olduğunu kanıtlayan bir maddedir.

3. Türkiye ile yapılacak barışa bırakılan Batı Trakya'nın hukuki durumunun tespiti de halkın tam bir özgürlükle vereceği kararlara uygun olmalıdır. 2. ve 3. maddeler Mebuslar Meclisinin sorunların çözümünde ulusal iradenin esas alınmasından yana olduğunu gösterir.

4. Hilâfet merkezi ve Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul ile Marmara Denizi'nin güvenliği her türlü tehlikeden korunmalıdır. İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının dünya ticaret ve ulaşımına açılması konusunda bizimle diğer ilgili devletlerin birlikte vereceği kararlar geçerlidir.

5. Anlaşma Devletleri ve bazı ortakları arasında kararlaştırılmış olan anlaşma esasları dairesinde azınlıkların hakları, komşu memleketlerdeki Müslüman halkın aynı haklardan yararlanmaları şartıyla tarafımızdan kabul edilecektir. Devletlerin ve milletlerin eşitliği ortaya konulmuştur. Türkiye'deki azınlıklara verilebilecek hakların ölçüsü belirtilmiştir. Komşu memleketlerde kalan Müslüman halkın hakları korunmaya çalışılmıştır.

6. Millî ve iktisadi gelişmemizi sağlamak amacıyla tam bir serbestîye sağlanması, siyasi, adli ve mali gelişmemize engel olan sınırlamaların kaldırılması gerekir. Hissemize düşecek borçların ödenmesi de bu esasa aykırı olmayacaktır. Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletlere vermiş olduğu siyasi, adli, mali imtiyazlara (kapitülasyonlara) Millî Mücadele Döneminde ilk defa karşı çıkmıştır. Türkiye'nin gelişmesi ve güçlenmesini engelleyen faktörler ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

İstanbul'un İşgali (16 Mart 1920)

Millî Mücadele ve Türk ulusu için çok önemli olan Misakımillî kararları Anlaşma Devletlerini memnun etmedi. İşgal güçleri ilk olarak meclisi aldığı kararlardan döndürmeye çalıştılar.

Bu girişiminde başarılı olamayan Anlaşma Devletleri, bazı bakanların görevden alınmasını istediler ve meclis başkanını tutuklama girişiminde bulundular. Bu baskılara dayanamayan Ali Rıza Paşa Hükümeti istifa etti (3 Mart 1920). Ali Rıza Paşa'nın yerine Salih Paşa sadrazamlığa atandı (8 Mart 1920).

Anlaşma Devletleri aynı baskıyı yeni hükümete de uyguladılar. Bu arada Adana civarında 20.000 Ermeni'nin katledildiği yolunda asılsız haberler çıkararak bundan İstanbul Hükümetini sorumlu tuttular.

Anlaşma Devletleri 15 Mart'ta 150 kadar aydını tutukladıktan sonra 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal ettiler. Mebuslar Meclisini basarak Kuvayımiliye yanlısı milletvekillerinin bir kısmını tutukladılar ve Malta'ya sürgüne gönderdiler.

İstanbul'u işgal eden İtilaf Devletleri bir genelge yayınladılar. Bu genelgenin önemli maddeleri şunlardır:

- İşgal geçicidir.
- Anlaşma Devletlerinin amacı saltanat makamının nüfuzunu kırmak değil, aksine Osmanlı idaresinde kalacak memleketlerdeki nüfuzunu kuvvetlendirmektir.
- Taşrada isyan çıktığı veya katliam yapıldığı takdirde İstanbul Türklerden alınacaktır.
- Herkesin saltanat makamı olan İstanbul'un emirlerine uyması

gereklidir.

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'un işgalini öğrenince derhal memleketi bu durumdan haberdar etti. İşgali İstanbul'daki İtilaf Devletleri temsilcileri ile bütün tarafsız ülkeler nezdinde protesto etti.

Temsilciler Kurulunun İstanbul'un İşgaline Karşı Aldığı Önlemler

1. İstanbul ile telefon ve telgraf görüşmeleri kesilmiştir.
2. İstanbul'da yapılan tutuklamalara karşılık Anadolu'da görevli olan itilaf Devletleri subayları tutuklanmıştır.
3. Eskişehir ve Afyon çevresinde bulunan İngiliz kuvvetlerinin çıkarılmasına veya silahsızlandırılmasına karar verilmiştir.
4. İstanbul ve Adana'dan düşman sevkiyatını önlemek amacıyla Geyve ve Ulukışla civarındaki demiryolları tahrip edilmiştir.
5. Anadolu'da bulunan resmi ya da özel bütün mali kuruluşların para ve kıymetli eşyaları tespit edilerek, bunların İstanbul'a gönderilmesi yasaklanmıştır.

İstanbul'un İşgalinin Sonuçları

- İstanbul'un işgali Mustafa Kemal Paşa'yı görüşlerinde haklı çıkarmıştır.
- İtilaf Devletlerinin İstanbul'u resmen işgal etmeleri, Mustafa Kemal Paşa'ya Ulusal Mücadeleyi padişah adına yürüttüğünü söyleme olanağı sağlamıştır.
- İstanbul'dan kaçan aydın, asker ve milletvekilleri Ankara'ya gelerek Millî Mücadeleye ve daha sonra açılacak olan TBMM'ye katıldılar. İstanbul'un işgali Anadolu hareketine katılımları artırmıştır.
- Anlaşma Devletlerinin Kuvayimilliyeye karşı olduğunu ilan etmesini istemeleri üzerine, Sadrazam Salih Paşa bu öneriyi reddederek istifa etmiştir.
- İstanbul'un işgalinden sonra Anlaşma Devletleri, meclis ve hükümet üzerindeki baskısını artırmıştır. İstanbul'un resmen işgali üzerine padişah ve İstanbul Hükümeti tamamen Anlaşma Devletlerinin denetimine girmiştir.

Osmanlı Mebusan Meclisi son toplantısını 18 Mart 1920'de yaptı. Zaten meclisin basılması, milletvekillerinin çoğunluğunun tutuklanması ve İstanbul'dan ayrılması üzerine bu kurumun varlığı da fiilen sona ermişti. Bu nedenle padişah dört ay sonra tekrar seçim yapmak üzere Meclisi 11 Nisan 1920'de feshetti.

1. TBMM'nin Açılışı

İstanbul'un işgal edilmesiyle yürütme gücü (İstanbul Hükümeti) bağımsızlığını kaybetmiş, Mebuslar Meclisi çalışamaz hale gelmiş, millî iradeyi temsil eden bir organ kalmamıştı.

Mustafa Kemal Paşa, kapanan meclisin yerine yeni bir meclisin açılması için çalışmalara başladı. 19 Mart 1920'de bir genelge yayınlayarak Ankara'da olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin toplanacağını, bunun için hemen seçimlerin yapılmasını, her sancaktan beş üyenin seçilmesini ve 15 gün içerisinde Ankara'ya gelinmesini istedi.

Dönemin çok zor koşullarına rağmen seçimler yapılarak 23 Nisan 1920'de 120 milletvekilinin katılımıyla Birinci TBMM açıldı. TBMM'ye katılan üyeler memur, aydın, asker, din görevlisi, çiftçi, tüccar ve aşiret reisi gibi meslek gruplarından oluşuyordu.

Mustafa Kemal Paşa, meclisin yetkileri ve hükümetin kurulması konusundaki görüşlerini bir önerge şeklinde TBMM'ye sundu. Bu önerge 20 Ocak 1921 Anayasası kabul edilinceye kadar meclisin çalışma esaslarını belirlemiştir.

Bu önergeye göre kabul edilen kararlar şunlardır:

1. Hükümet kurmak gereklidir.

- Yeni bir hükümetin kurulmasının gereği açıklanarak İstanbul Hükümeti reddedilmiştir. Böylece, İstanbul Hükümeti Türk ulusu adına söz söyleme ve iş yapma yetkisinden yoksun bırakılmıştır.
- Yeni kurulacak hükümet, millî egemenlik esasına dayanan bir halk hükümeti olacaktır.
- Bu karar TBMM'nin kurucu bir meclis olduğunu göstermektedir. Yeni bir hükümetin kurulmasıyla Temsilciler Kurulunun görevi sona ermiştir.

2. Geçici kaydıyla bir hükümet reisi tanımak veya padişah kaymakamı atamak doğru değildir.

- Mustafa Kemal Paşa bu sözleriyle meclisin kararlarında bağımsız olacağını anlatmak istemiştir.
- Meclisin sürekli olacağı belirtilmiştir.

3. TBMM, yasama ve yürütme yetkisine sahiptir.

- İlk TBMM'de "güçler birliği" ilkesi kabul edilmiştir.

4. Mecliste toplanmış olan millî iradeyi vatanın kaderine hakim kılmak temel ilkedir. TBMM' nin üstünde güç yoktur.

- Bu karar ile saltanat idaresine karşı çıkılmış ve TBMM üstünde güç olmadığı belirtilerek Osmanlı yönetimi yok sayılmıştır.
- Millet egemenliğinin gerçekleştirilmesine çalışılmıştır.

5. Padişah ve halifenin durumu bulunduğu baskıdan kurtulduktan sonra meclis tarafından belirlenecektir.

- Mustafa Kemal Paşa, saltanat ve hilafet makamlarının millet nazarındaki birleştirici etkisini biliyordu. TBMM vatanın kurtuluşuna öncelik verdiği için ayrılık çıkaracak tavırlardan kaçınmıştır.
- Bu kararlar ulusal iradenin padişah ve halifenin üstünde olduğu kabul edilmiştir.

6. Meclisin içinden seçilecek bir heyet meclise vekil olarak hükümet işlerini görür. Meclis başkanı hükümetin de başkanıdır.

- İlk TBMM "Meclis Hükümeti" sistemini benimsemiştir.

İlk TBMM 'nin Özellikleri

- 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla yeni Türk Devleti kurulmuştur.
- "Türkiye Büyük Millet Meclisi" adının kullanılması kurulan yeni devletin milliyetçi düşünceler taşıdığını ve Türk milletine dayandığını ortaya koymuştur.
- Azınlıklar seçimlere katılmadıkları için daha önceki Osmanlı parlamentolarının aksine ulusal bir nitelik taşır.
- Meclis üstünlüğü ilkesini benimsemiştir. Yasama ve yürütme yetkilerini kendisinde toplaması, kendi üstünde bir güç tanımaması bu durumun kanıtıdır.
- İlk TBMM kurucu bir meclistir. Yeni bir devlet kurması, egemenliğin kaynağını tek kişiden alıp ulusa geçirmesi, yeni bir anayasa yapması bu özelliğinin bir sonucudur. Ancak farklı görüşlere sahip olan milletvekilleri arasında birliği bozmamak için "Olağanüstü Yetkilere Sahip Meclis" nitelemesi yapılmıştır.
- Saltanatı kaldırması inkılapçı bir meclis olduğunu gösterir.
- TBMM tamamen millet iradesi ile seçilen milletvekillerinden oluşmuştur. Böylece "millî egemenlik" ilkesi gerçekleştirilmiştir. Meclisin açılış çalışmaları sırasında öne sürülen, bu meclisin dışında üyeleri padişah tarafından seçilen bir Âyan Meclisinin de oluşturulması tezi ulusal egemenlik ilkesi benimsendiği için reddedilmiştir.
- İlk Mecliste çok farklı görüşte kişiler bulunmaktaydı. Çoğunluğu padişah ve halifeye bağlı olan bu insanları birleştiren temel amaç "Misakımillî'nin gerçekleştirilmesi" idi. Mustafa Kemal Paşa inkılâpları sonraya bırakarak öncelikle vatanın kurtarılmasını amaçlamış, böylece millî birliğin korunması sağlanmıştır.
- TBMM Mustafa Kemal Paşa'yı meclis başkanlığına seçti. TBMM üyeleri arasında yapılan seçimle 25 Nisan 1920'de geçici bir hükümet (Vekiller Heyeti) kuruldu. 7 üyeden oluşan bu hükümet 2 Mayıs 1920'ye kadar görev yapmıştır. 2 Mayıs'ta üye sayısı 11'e çıkarılarak yeni bir hükümet kurulmuştur. 30 Nisan'da Mustafa Kemal Paşa Avrupa devletlerinin dışişleri bakanlarına TBMM'nin kurulduğunu, yabancı hükümetlerin İstanbul Hükümeti ile yaptıkları ve yapacakları antlaşmaların Türk milletinin gerçek temsilcisi olan TBMM tarafından tanınmayacağı bildirilmiştir.
- 23 Nisan 1920 tarihinde açılan TBMM, pek çok önemli aşamayı gerçekleştirmiş, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasını sağlamıştır.
- O yılların zor şartları altında yıpranmış olmasından dolayı 1 Nisan 1923'te meclisin yenilenmesi kararı alınmış, İkinci TBMM 11 Ağustos 1923'te açılmıştır.

1921 Anayasası

TBMM açıldıktan sonra günün ihtiyaçlarına göre bazı yasalar çıkarıldı. Ancak Osmanlı Devleti tarafından yapılan Kanun-u Esasi yürürlükte olduğu için yeni bir anayasa yapılmamıştı. O günün şartları içinde yeni bir anayasanın yapılabilmesi için TBMM'nin önemli bir başarı kazanması gerekiyordu. I. İnönü zaferinin kazanılması yeni anayasanın yapılmasını kolaylaştırmıştır.

Mustafa Kemal Paşa 13 Eylül 1920'de meclise devletin siyasi, sosyal, idari ve askeri bakımdan izleyeceği politikayı öngören bir önerge verdi. Bu önerge, 20 Ocak 1921 tarihinde "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu" adıyla yeni Türk Devleti'nin ilk anayasası olarak kabul edilmiştir.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu

1. Egemenlik kayıtsız ve şartsız ulusundur. Yönetim usulü halkın kendi kendisini yönetmesidir.

- Bu maddeyle millet, devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olmuştur.
- Saltanatın yerine millet egemenliğine dayanan yönetimin kurulacağı belirtilmiştir. Ancak o günün şartları içerisinde parçalanmaya neden olacağından cumhuriyet yönetiminin adı söylenmemiştir.

2. Yürütme gücü ve yasama yetkisi ulusun tek ve gerçek temsilcisi olan Büyük Millet Meclisinde belirir ve toplanır.

- Olağanüstü şartlardan dolayı çabuk karar almak ve hemen uygulayabilmek için "güçler birliği" ilkesi kabul edilmiştir.
- Ulusal egemenliğin tekliğine dayanarak istiklal Mahkemeleri meclis içindeki üyelerden kurulmuştur. Böylece TBMM yargı gücünü de kullanmıştır. 1921 Anayasası güçler birliği ilkesini kabul ettiği için meclis üstünlüğüne dayanan bir anayasadır.
- Bu maddeye göre TBMM kanunları yapan, uygulayan ve kendi içinden seçtiği milletvekillerine verdiği yargılama yetkisiyle mahkemeleri denetiminde tutan bir güçtür.

3. Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisince yönetilir ve hükümet "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti" adını alır.

- Bu madde ile meclis hükümeti sistemi kabul edilmiştir. Böylece 1921 Anayasası ile meclis hükümeti sistemi Türkiye'ye girmiştir.
- Meclis hükümeti sistemi daha sonraları yürütmenin yavaşlamasına ve devlet işlerinin aksamasına neden olmuştur.

4. Büyük Millet Meclisi, iller halkınca seçilen üyelerden kurulur.

5. Büyük Millet Meclisinin seçimi iki yılda bir yapılır. Seçilen üyelerin üyelik süresi iki yıldır, bunlar yeniden seçilebilirler. Eski meclisin görevi yeni meclis toplanıncaya kadar sürer. Yeni bir seçim yapılmayacağı anlaşılırsa, toplantı dönemi yalnız bir yıl uzatılabilir. Büyük Millet Meclisi üyelerinin her biri, kendini seçen ilin ayrıca vekili olmayıp bütün ulusun vekilidir.

- Bu anayasaya göre; Türk halkı egemenlik hakkını meclise gönderdiği vekiller kanalıyla kullanmaktadır.
- Milletvekillerinin yalnız seçildiği ilin değil, bütün ulusun vekili sayılması birlik ve beraberliği güçlendirme amacına yöneliktir.

6. Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, Kasım başında, çağrısız toplanır.

7. Din buyruklarının (Ahkam-ı Şer'iyе'nin) yerine getirilmesi; bütün yasaların konulması, değiştirilmesi, kaldırılması, anlaşma ve barış yapılması ve savaş kararı verilmesi gibi temel haklar Büyük Millet Meclisindedir.

- Din buyruklarının yerine getirilmesini meclisin üstlenmesi 1921 Anayasası'nın laik olmadığını göstermektedir.
- İç ve dış politikanın belirlenmesi ve yürütülmesi TBMM'ye verilmiştir.

8. Büyük Millet Meclisi genel kurulunca seçilen başkan bir seçim dönemi süresince Büyük Millet Meclisi Başkanıdır. Bakanlar Kurulu üyeleri, içlerinden birini kendilerine başkan seçerler. Ancak Büyük Millet Meclisi başkanı Bakanlar Kurulunun da doğal başkanıdır.

9. Büyük Millet Meclisi, ülkeyi kendi içinden seçtiği bakanlar aracılığıyla yönetir. Meclis yürütme işleri için bakanlara yönerge verir ve gerektiğinde bunları değiştirir.

10. Kanunvesasi'nin iş bu maddelerle çelişmeyen hükümleri eskiden olduğu gibi yürürlükte.

- Olağanüstü şartlar içinde yapılan 1921 Anayasası toplumun bütün ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte değildi. Bu nedenle kanun çıkarılmayan alanlarda Kanunvesasi'yi uygulama gereği doğmuştur.
- Kanunvesasi'nin maddeleri kabul edilerek saltanat taraftarlarının küstürülmesi engellenmiştir.

1921 Anayasası'nın Genel Özellikleri

- 1921 Anayasası yeni Türk Devleti'nin kuruluşunun hukuki ve siyasal belgesidir.
- TBMM'nin yaptığı anayasa "Kurucu Meclis" olduğunu göstermektedir.
- 1921 Anayasası millî egemenlik, tek meclis, güçler birliği ve meclisin üstünlüğü gibi temel ilkelere dayandırılmıştır.
- Olağanüstü bir dönemde yapılan anayasada kişi hak ve özgürlükleri yer almamıştır.
- Günün ihtiyaçlarına göre kısa ve öz olarak hazırlanan bu anayasa, Millî Mücadelenin düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlamış ve 1924 Anayasası'nın ilanına kadar yürürlükte kalmıştır.

TBMM'ye Karşı Çıkan İsyandar

Damat Ferit, TBMM'nin açılmasını ve Millî Mücadelenin güçlenmesini engellemek amacıyla Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'ye, "Millî Mücadelecilerin ve Mustafa Kemal Paşa'nın ayrımcılık yaptıkları, halifelik ve saltanata karşı oldukları, halkı doğru yoldan çıkardıkları... gibi gerekçelerle katledilmeleri gerektiğine dair" fetva çıkarttırmıştır. Böylece İstanbul Hükümeti, halkın dini duygularını istismar ederek TBMM'ye karşı kışkırtmıştır.

Ayrıca halkın savaş ve olanaksızlıklardan bıkkınlığını kullanıp barış yapılacağı açıklanarak Millî Mücadelenin gereksiz bir uğraş olduğu imajı verilmeye çalışılmıştır. İstanbul Hükümeti ile Anlaşma Devletlerinin kışkırtmaları ve Anadolu'daki olağanüstü durumdan faydalanmak isteyenlerin çalışmaları sonucunda TBMM'ye karşı isyandar çıkmıştır.

TBMM'ye karşı çıkarılan ayaklanmalar dört grupta incelenebilir:

1. Doğrudan İstanbul Hükümeti Tarafından Çıkarılan Ayaklanmalar

Ayaklanmaların hepsinde İstanbul Hükümetinin kışkırtıcılığı etkili olmuştur. Ancak bazıları özellikle İstanbul Hükümeti tarafından çıkarılarak yürütülmüştür. Manyas, Susurluk, Biga, Gönen, Adapazarı ve Geyve'de çıkan Anzavur Ayaklanması ve Geyve'de çıkan Kuvayı inzibatiye Ayaklanması bu tür ayaklanmalardandır. Ayaklanmalar Çerkez Ethem ve Ali Fuat Paşa'ya bağlı kuvvetler tarafından bastırılmıştır.

2. İstanbul Hükümeti ve İşgal Güçlerinin Kışkırtmalarıyla Çıkan Ayaklanmalar

Bu tür ayaklanmalar Kurtuluş Savaşı boyunca yaygın olarak ortaya çıkan ayaklanmalardır. Kurtuluş Savaşı boyunca İstanbul Hükümeti Anadolu halkını kışkırtmıştır.

İşgal devletleri, buldukları yerlere yerleşmek, Millî Mücadelecileri oyalamak, Boğazlar ve çevresini denetim altında tutmak ve azınlıklardan yararlanmak amacıyla çok değişik yerlerde İstanbul Hükümetini de kullanarak ayaklanma çıkarmışlardır. Bunların en önemlileri Bolu, Düzce, Hendek ve Adapazarı, Yozgat, Afyon, Konya

ayaklanmalarıdır. Bu ayaklanmalar millî güçler tarafından bastırılmıştır.

3. Azınlıkların Çıkardığı Ayaklanmalar

Osmanlı Devleti'nin hoşgörüsünden ve kendilerine tanıdığı imkanlardan yararlanan Ermeni ve Rum azınlıklar, devlet parçalanınca ve Anadolu işgal edilince bağımsız olmak için ayaklandılar. Anlaşma Devletleri işgalleri kolaylaştırmak ve çıkarlarını koruyabilmek için azınlık isyanlarını desteklemişlerdir. Bu ayaklanmaların en önemlileri güney ve doğu illerinde Ermeniler ve Doğu Karadeniz'de Pontusçu Rumların ayaklanmalarıdır.

4. Kuvayimillie Taraftarı Olup Sonradan Ayaklananlar

Yunanlılara karşı başarı ile mücadele eden ve ayaklanmaların bastırılmasında büyük emekleri olan Kuvayimillie birlikleri kendi başlarına buyruk hareket ediyorlardı. Belli bir otoriteye uymak alışkanlıkları yoktu. Bu disiplinsiz hareketleri bazen ayaklanmaların çıkmasında da etkili oluyordu. Düzenli ordunun kurulma çalışmaları başlayınca bazı Kuvayimillieci bu otoriteyi kabul etmek istemediler. Bunlardan Demirci Mehmet Efe ve Çerkez Ethem ayaklanmışlar, ancak bu ayaklanmalar düzenli ordu tarafından bastırılmıştır.

TBMM'nin Ayaklanmalara Karşı Aldığı Önlemler

- Hıyanet-i Vataniye Kanunu çıkarıldı (29 Nisan 1920). Bu kanunla; TBMM'ye karşı ayaklananlar, varlığını inkar edenler vatan haini sayılacak ve gerekirse ölümle cezalandırılacaktı.
- Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun çabuk ve etkili olarak işlenmesini sağlamak amacıyla "İstiklâl Mahkemeleri" kuruldu (11 Eylül 1920). İstiklal Mahkemelerinin üyeleri TBMM üyeleri arasından seçiliyor ve verdikleri kararlar hemen yerine getiriliyordu. Kuruluşu, işleyişi ve kararlarının hemen yerine getirilmesi ile bu mahkemeler "İhtilâl Mahkemesi" özelliğine sahiptir.
- Kuvayimillie kaldırılarak düzenli orduya geçildi. Böylece yeni Türk Devleti tamamen kendi emrinde olan bir orduya kavuştu.
- İstanbul Hükümetinin Millî Mücadele aleyhindeki fetvasına karşı Anadolu'da Rıfat Börekçi ve arkadaşları tarafından karşı fetva hazırlandı. Damat Ferit Paşa vatan haini ilan edilerek Türk vatandaşlığından çıkarıldı.
- İstanbul Hükümeti ile resmi haberleşmeler kesildi ve İstanbul Hükümetinin yaptığı her türlü işlem yok sayıldı.

Sevr Barış Antlaşması

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anlaşma Devletleri, mağlup devletlerle yapılacak antlaşmaların şartlarını Paris Konferansı'nda belirlediler (1919). Ancak Osmanlı imparatorluğu ile barış yapılması gecikti. İngiltere, Fransa ve İtalya 18 - 26 Nisan 1920 tarihleri arasında San Remo'da toplanarak Osmanlı Devleti'yle yapılacak barışın şartlarını görüştüler. San Remo'ya gözlemci olarak giden Tevfik Paşa barış taslağını görünce dehşete düştü ve "Antlaşma şartlarının bağımsız bir devlet anlayışıyla bağdaştırılması mümkün değildir." diyerek anlaşmaya yanaşmadı.

Anlaşma Devletleri, anlaşma şartlarının kabul edilmesini hızlandırmak amacıyla Yunanlıları 22 Haziran 1920'den itibaren büyük bir saldırıya geçirdiler. İlerleyen Yunan kuvvetleri Balıkesir, Nazilli, Karamürsel ve Mudanya'yı ele geçirdiler.

Ardından Bursa - Uşak çizgisinin doğusuna kadar gelen Yunanlılar Milne hattında durdukları zaman 14 bin kilometrekarelik bir toprağı ele geçirmişlerdi. Bu olaydan sonra ise Yunanlıların işgal ettikleri topraklar 54 bin kilometrekareye ulaşmıştır. Batı Anadolu'daki başarılarından cesaretlenen Yunanlılar 20 Temmuz 1920'den itibaren Doğu Trakya'da da ilerlemeye başladılar. Doğu Trakya kısa sürede Yunanlıların eline geçmiştir.

Bu gelişmeler karşısında İstanbul Hükümeti, antlaşmanın kabul edilmesine karar verdi. Anayasaya göre yapılacak barışın mecliste görüşülerek kabul edilmesi gerekiyordu. Mebusan Meclisi kapalı olduğundan Padişah Vahdettin ve Sadrazam Damat Ferit, eski kumandan ve vezirlerden oluşan "Saltanat Şurası"nı

topladılar. Saltanat Şurası barışın yapılmasını kabul etti ve Paris'e gönderilen heyet Sevr Barış Antlaşması'nı imzaladı (10 Ağustos 1920).

Sevr Barış Antlaşması'nın Önemli Hükümleri

Sınırlar ve Siyasi Hükümler

- Doğu Trakya ve Batı Anadolu Yunanistan'a bırakılacaktır.
- Mardin, Urfa, Antep ve Suriye Fransa'ya verilecektir.
- Arabistan ve Musul dahil Irak İngiltere'ye bırakılacaktır.
- Güneybatı Anadolu İtalyanların egemenliğine girecektir.
- Rodos ve 12 Ada İtalya'ya, diğer Ege adaları Yunanistan'a bırakılacaktır.
- Giresun, Ordu, Samsun, Tokat, Amasya, Sinop, Çorum, Kayseri'nin doğusu, Çankırı, Ankara, Eskişehir, Bolu, Zonguldak ve Bilecik Osmanlı Devleti'nin elinde kalacaktır.
- İstanbul, Osmanlı Devleti'nin başkenti olarak kalacak, ancak Osmanlı Devleti azınlıkların haklarını koruyamazsa burası da elinden alınacaktır.
- Boğazlar, savaş zamanında bile bütün devletlerin gemilerine açık olacaktır. Yönetim Boğazlar Komisyonu'na verilecek, merkezi İstanbul olan bu komisyonun ayrı bütçesi ve ayrı bayrağı olacaktır.
- Azınlıklara geniş haklar verilecektir.
- Azınlıklar her derecede okul açabilecektir.
- Hicaz bağımsız bir devlet olacak, Osmanlı Devleti Mısır üzerindeki haklarından vazgeçecektir.
- Van, Erzurum, Bitlis ve Trabzon illerinde bağımsız bir Ermenistan Devleti kurulacaktır. Antlaşmanın uygulanmaya başlamasından sonra Kürtler Doğu Anadolu'da bağımsız bir kuruluş meydana getirmek isterlerse kabul edilecektir.

Askeri Hükümler

- Osmanlı ülkesinde mecburi askerlik kaldırılacaktır.
- Askeri kuvvet 50.700 kişiden oluşacak ve ordunun ağır silahları bulunmayacaktır.
- Deniz gücü sınırlı olacak, 13 küçük gemiyi geçmeyecektir.

Ekonomik Hükümler

- Maliye tamamen Anlaşma Devletlerinin kontrolü altında olacaktır. İngiliz, Fransız, İtalyan ve Türklerden oluşan bir komisyon bütçeyi belirleyecektir. Osmanlı üyeleri bu komisyonda sadece danışman olarak bulunacaktır.
- Osmanlı Devleti savaş tazminatı ödeyecektir.
- Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nın başında kaldırdığı kapitülasyonlar yeniden yürürlüğe konulacaktır. Bu kapitülasyonlardan bütün devletler yararlanacaktır.
- Osmanlı uyruğundaki herhangi bir kişi, Anlaşma Devletlerinin vatandaşlığına geçebilecek, vatandaşlık değiştirdiği tarihten itibaren kapitülasyonlardan yararlanabilecektir.

Sevr Barışı'nın Sonuçları

- Türk milletinin direnişi ve kararlılığı karşısında uygulanamayan bu antlaşmanın, bir meclis tarafından onaylanmadığı için hukuki geçerliliği yoktur.
- Antlaşmada ağır hükümlerin yer alması ve bağımsızlığın kaybedilmesi, milletimizin mücadele gücünü artırmıştır.
- Son Osmanlı Mebusan Meclisinde vatanın bütünlüğü ilke olarak kabul edilmiş, ancak İstanbul Hükümeti daha sonra Sevr Antlaşması imzalayarak bu ilkeye ters düşmüştür.
- Sevr Barış Antlaşması'na TBMM'nin tepkisi çok sert olmuştur.

- Meclis bu barışı tanımadığını açıklamış, Sevr'i imzalayanlar ve onaylayanlar vatan haini sayılmıştır.

Kurtuluş Savaşında Cephele ve Muharebeler

KURTULUŞ SAVAŞI

Türk Kurtuluş Savaşı, içte; saltanata, yer yer ayaklanan Ermenilere, Rumlara, Kuvayımilliyeliderlerine ve Anadolu'da çıkan isyanlara karşı, dışta ise; İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan gibi işgalci devletlere karşı yapılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın amacı, işgalcileri topraklarımızdan atmak, milli ve bağımsız bir devlet kurarak millet egemenliğini gerçekleştirmektir.

Düzenli Ordunun Kurulması

- TBMM açıldıktan sonra, ülkede devlet otoritesinin kurulması ve düşmanın yurttan atılabilmesi için düzenli ordunun kurulması gerekiyordu. Nitekim TBMM açıldıktan bir süre sonra, Mustafa Kemal Paşa'nın çabalarıyla düzenli ordunun kurulmasına karar verildi.
- Düzenli Ordunun kurulmasında;
- TBMM açıldıktan sonra ülkede devlet otoritesinin kurulmasının zorunlu hale gelmesi
- Kuvayımilliyel birliklerinin işgalleri engelleyememeleri ve işgal güçlerini durduramamaları
- Kuvayımilliyecilerin hukuk devleti anlayışına ters hareket etmeleri, özellikle ayaklanmaların bastırılması sırasında suçluları cezalandırma yöntemlerinin halkın tepkisine yol açması
- Kuvayımilliyel birliklerinin eğitim, disiplin, ve düzen yönünden eksik olmaları, düzenli düşman kuvvetlerine karşı koyabilecek silah, bilgi ve deneyime sahip olmamaları
- Kuvayımilliyel birliklerinin 22 Haziran 1920'de saldırıya geçen Yunan kuvvetleri karşısında başarılı olamamaları, bu yüzden de geniş ve verimli toprak parçalarının kaybedilmesi
- Kuvayımilliyel birliklerinin kendi başlarına buyruk hareket etmeleri ve bir otorite altına girmek istememeleri
- Kuvayımilliyecilerin para, yiyecek gibi ihtiyaçlarını halktan zorla karşılamaları gibi nedenler etkili olmuştur.

Kuvayımilliyel birliklerinin 22 Haziran 1920'de başlayan Yunan ileri harekâtını durduramamaları ve Gediz Muharebesi'nde başarısız olmaları düzenli ordunun kurulmasını zorunlu hale getirdi. Gediz Muharebesi'ndeki başarısızlıktan sonra cephe üzerindeki etkinliği azalan Ali Fuat Paşa, Moskova büyükelçiliğine atandı. Yerine Batı Cephesi Komutanı olarak Albay İsmet Bey (İnönü) görevlendirildi (8 Kasım 1920).

İsmet Bey'in Batı Cephesi'ne tayininden sonra 8 Kasım 1920'de düzenli ordunun kurulması için karar alındı. 10 Kasım 1920'de Bilecik'e giden İsmet Bey, ilk iş olarak emrindeki Kuvayımilliyel birliklerini düzenli ordu haline getirmeye başladı. Böylece, Batı Cephesi'ndeki kuvvetler birleştirilerek düzenli ordu kuruldu. Düzenli orduya geçiş aşamasında İstiklal Mahkemeleri kurularak askerden kaçmalar önemli ölçüde engellendi. Böylece 1921 başlarında Kuvayımilliyel birlikleri büyük ölçüde düzenli birliklere dönüştürüldü. Ancak şu da unutulmamalıdır ki, Kuvayımilliyel birliklerinin kaldırılması Kuvayımilliyel ruhunu ortadan kaldırmamıştır.

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA CEPHELE

DOĞU CEPHESİ (Ermeni Sorunu)

Birinci Dünya Savaşı'na Kadar Ermeni Sorunu 19. yüzyıl ortalarından itibaren Rusya ve İngiltere'nin kışkırtmaları Ermeni sorununun ortaya çıkmasına neden oldu.

Ermeni sorununun ortaya çıkmasında;

- Rusya ve İngiltere'nin, Ermenileri kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak istemeleri
- Rus ordusunda bulunan Ermeni asıllı askerlerin Osmanlı topraklarındaki Ermenilerle ilişki kurmaları ve destek vaadinde bulunmaları
- Balkanlardaki Hristiyan toplulukların bağımsızlıklarını elde etmelerinin Ermeniler üzerinde etkili olması
- Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusyası arasında yapılan Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması ve Berlin Antlaşması'nın Ermenilerle ilgili maddeleriyle konunun uluslararası sorun haline gelmesi

etkili olmuştur.

Rusya ve İngiltere'nin kışkırtmaları XIX. yüzyıl sonlarında meyvelerini vermeye başladı. Bağımsız bir devlet kurma hevesine kapılan Ermeniler, ihtilâlciler komiteler kurdular. Bu komitelerin en önemlileri 1887'de İsviçre'de kurulan Hınçak Komitesi ile 1890'da Tiflis'te kurulan Taşnak Komitesi idi.

Ermeni komiteleri,

- Ermeni milliyetçiliğini yaymayı
- Ermenileri silahlandırmayı
- Doğu Anadolu'daki Ermenilerin bağımsızlığını sağlamayı

amaçlamışlardır.

XIX. yüzyıl sonlarında Rusya ve bazı Avrupa devletleri tarafından da desteklenen Hınçak ve Taşnak komiteleri birleşerek terör faaliyetlerine başladılar. Erzurum ve İstanbul Kumkapı'da olaylar başlatan Ermeniler, Zeytun, Merzifon, Yozgat, Kayseri, Çorum, Van ve Bitlis'in Sason bölgesinde ayaklanmalar çıkardılar. İstanbul'da Osmanlı Bankası'nı basarak Avrupa devletlerini yanlarına çekmeye çalışan Ermeni komitacılar, II. Abdülhamit'e karşı da suikast düzenlediler.

Birinci Dünya Savaşı'nda Ermeni Sorunu Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Ruslar, Doğu Anadolu'da ilerleyince, şefleri Rusya'da eğitilmiş olan Ermeni çeteleri Rusların yanında yer aldılar. 17 Ağustos 1914'te ayaklanan Ermenilere Maraş'taki soydaşları da katıldı. Ermenilerin isyan ve katliamları Ruslarla savaşı güçleştiriyordu. Bu nedenle Osmanlı Devleti, 14 Mayıs 1915'te Tehcir (Göç) Kanunu'nu çıkararak, Ermenilerin savaş alanı olmayan Suriye'ye göç ettirilmesine karar verdi.

Kurtuluş Savaşı'nda Ermeni Sorunu Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle ayrıldı, imzaladığı Mondros Ateşkes Anlaşması gereğince Kafkasya'daki kuvvetlerini geri çekti, ordusunun büyük bir kısmını da terhis etti. Doğu Anadolu'daki altı ilde karışıklık çıkarsa Anlaşma Devletleri'nin buraları işgal edebilecekleri hükmünü de kabul etmek zorunda kaldı.

Böylece Doğu Anadolu'nun Ermenilere verilmesine zemin hazırlanmış oldu.

Mondros Ateşkes Anlaşması'nın sağladığı olanaklardan yararlanan Ermeniler, Wilson İlkelerini de kendilerine göre yorumlayarak Doğu Anadolu'nun kendilerine verilmesini istediler. Anlaşma Devletleri tarafından da desteklenen Ermeni kuvvetleri Kars, Iğdır ve Sarıkamış'ı işgal edip Erzurum üzerine yürümek için hazırlık yapmaya başladılar. Türk ve Müslüman halkın yaşadığı yerlerde geniş çaplı yağma ve katliamlara giriştiler.

Sevr Antlaşması öncesinde 22 Haziran 1920'de başlayan Yunan taarruzunun başladığı dönemde Ermeni saldırıları da arttı. Yine aynı tarihlerde Kızıldordu da Kafkasya'ya girmişti. Bütün bu gelişmeler TBMM'de tartışıldı ve Ermenilere karşı harekete geçilmesi kararlaştırıldı.

Doğu Cephesi Komutanlığı'na getirilen Kazım Karabekir komutasındaki Türk ordusu 28 Eylül 1920'de Ermenilere karşı taarruza geçti.

Türk kuvvetleri, 30 Ekim'de Kars'ı, 7 Kasım'da Batum'u ele geçirdi.

Daha fazla direnemeyeceğini anlayan Ermeniler barış istedi. Yapılan görüşmeler sonunda TBMM Hükümeti ile Ermenistan arasında Gümrü Antlaşması imzalandı.

Gümrü Antlaşması (3 Aralık 1920)

1. Kars, Sarıkamış, Kağızman ve Iğdır Türk Devleti'ne verilecektir.
2. Türkiye - Ermenistan sınırı Aras nehri - Çıldır gölü hattına kadar uzanacaktır.
3. Ermenistan Hükümeti, TBMM Hükümeti tarafından geçersiz sayılan Sevr Antlaşması'nı tanımayacaktır.
4. Düşman ordusuna katılarak Türklere karşı silah kullanmış veya öldürme olaylarına katılmış olanların dışında kalan Ermeniler isterlerse 6 ay içinde Türkiye'ye dönebileceklerdir.
5. Ermenistan, Türkiye'ye karşı hiçbir düşmanca harekette bulunmayacaktır.

Antlaşmanın Önemi

Gümrü Antlaşması TBMM'nin yabancı bir devletle imzaladığı ilk antlaşmadır.

Mondros Ateşkesi ile belirlenen sınırlar ilk defa aşılmış ve Sevr Barışı'nın geçersizliği fiilen kanıtlanmıştır.

Türk orduları ilk askeri başarıyı Doğu Cephesi'nde Ermenilere karşı kazanmıştır.

Misakımillî'nin bir kısmı gerçekleşmiştir.

Ermenistan, TBMM'nin siyasal varlığını kabul ederek antlaşma yapan ilk devlet olmuştur.

Ermeniler, Sevr'i tanımadıklarını belirterek, Türk toprakları üzerindeki hak iddialarından vazgeçmişlerdir.

Ermeni meselesi ortadan kalkmış, Sovyet Rusya'dan gelecek yardım için yol açılmıştır. Böylece, Batı ve Güney cephelerine yardım gönderme olanağı doğmuştur.

Gümrü Antlaşması, dış ilişkilerimizi canlandırmış, Gürcistan ve Rusya ile ilişkilerin kurulmasında etkili olmuştur.

Gümrü Antlaşmasında, Osmanlı Devleti'nin adı geçmemiş ve Yeni Türk Devleti kendi adını uluslararası bir belgede Türkiye olarak belirtmiştir.

Gürcistan ile Antlaşma Yapılması

I. Dünya Savaşı sonlarında Çarlık Rusya'sının dağılması üzerine bağımsızlığını ilan eden Gürcistan Devleti, Mondros'tan sonra Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü durumdan yararlanarak Artvin, Ardahan ve Batum'u ele geçirmişti. TBMM Hükümeti, Ermenilerle Gümrü Antlaşması yaptıktan sonra Gürcistan'a bir nota vererek işgali altındaki Türk topraklarının iadesini istedi. TBMM kuvvetlerinin Ermeniler karşısındaki başarısını gören Gürcistan; Batum Antlaşması ile Ardahan, Artvin ve Batum'u Türk Devleti'ne bıraktı (23 Şubat 1921). Böylece doğuda Misak-ı Milli sınırlarına ulaşıldı.

GÜNEY CEPHESİ

Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra Maraş, Antep ve Urfa İngilizler tarafından işgal edilmişti. Ancak bir süre sonra İngiltere Irak'taki haklarından vazgeçmesi karşılığında bu illeri Fransa'ya bıraktı. Böylece İskenderun ve Çukurova bölgesinden sonra Maraş, Antep ve Urfa'da Fransa tarafından işgal edilmiş oldu. Fransızların işgal ettikleri yerlerde Ermenilerle işbirliği yaparak halka kötü davranması, milli ve manevi değerleri hiçe sayması halkın direnişine yol açmış ve Güney Cephesi kurulmuştur. Fransız ve Ermenilere karşı topraklarını, canlarını ve namuslarını korumak için harekete geçen vatansever Türk halkı düşmanla mücadele edebilmek için Kuvayımillîye birlikleri kurmuştur. Sivas Kongresi'nde alınan kararlar gereğince Güney Cephesi'ndeki milli kuvvetlere her türlü yardım yapılmış, örgütlenmeyi sağlamak için subaylar gönderilmiştir. Bölge halkı Kuvayımillîye birlikleriyle birleşmiş, Fransız ve Ermeni kuvvetleriyle mücadele ederek topraklarını işgallerden kurtarmıştır. Sakarya zaferinden sonra Anadolu'nun işgal edilemeyeceğini anlayan Fransa TBMM ile Ankara Antlaşması yapmış ve işgal ettiği güney illerinden çekilmiştir.

DOĞU TRAKYA

Doğu Trakya'nın Batı Cephesi ile bir ilişkisi olmamıştır. Anlaşma Devletleri tarafından işgal edilen Boğazları geçip Doğu Trakya'ya yardım göndermek mümkün değildi. Bu nedenle bölgede bulunan kuvvetlerimiz yardım alamamış ve Doğu Trakya Yunan işgaline uğramıştır. Burada bulunan birlikler Bulgaristan'a sığınmışlar, gerilla taktiği ile Yunanlılara zarar vermeye çalışmışlardır. Doğu Trakya'da Yunanlılara karşı güçlü bir cephe oluşturulamamıştır.

BATI CEPHESİ

Batı Cephesi'nde Yunanlılarla savaşlar 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgalinden sonra başladı. Yunanlılar Anadolu'daki işgallerini genişletmek için sürekli yeni kuvvetler gönderdiler. İzmir ve Batı Anadolu'da yaşanan Yunan işgalleri ve katliamları karşısında İstanbul Hükümeti sessiz kalmıştır. Bu nedenle bölgede halkın ve ordu mensuplarının desteğiyle Kuvayımillîye birlikleri oluşturulmuştur. Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı, Ayvalık, Bergama, Soma, Akhisar, Salihli, Aydın ve Nazilli cepheleri kurulmuştur.

I. İnönü Muharebesi (6 -10 Ocak 1921)

TBMM tarafından kurulan düzenli ordunun Yunanlılarla yaptığı ilk önemli savaş I. İnönü Savaşı olmuştur.

Savaşın yapılmasında Yunanistan'ın;

- TBMM Hükümetine Sevr Antlaşması'nı kabul ettirerek yeni topraklar kazanmak istemesi
- Çerkez Ethem ayaklanmasından da yararlanarak henüz kurulmakta olan Türk ordusunu yok etmek istemesi
- Eskişehir'i alarak Anadolu demiryollarını kontrolü altına almak istemesi
- İngiltere'nin yardımını devam ettirmek istemesi
- Eskişehir ve Ankara'yı alarak TBMM'yi dağıtıp milli hareketi sona erdirmek istemesi

etkili olmuştur.

Yunan kuvvetleri, 6 Ocak 1921'de Bursa ve Uşak bölgelerinden Eskişehir ve Afyon yönüne taarruza başladılar. Türk ordusu bir taraftan Çerkez Ethem'le bir taraftan da Yunanlılarla savaşmak zorunda kalmıştı. Buna rağmen Eskişehir yakınlarında İnönü mevkiinde yapılan savaşta İsmet Bey komutasındaki Türk düzenli birlikleri kazandı (10 Ocak 1921).

I. İnönü Zaferi'nin Sonuçları

- TBMM'nin kurduğu düzenli ordu Batı Cephesi'nde ilk büyük zaferini kazanmıştır.
- Türk halkının TBMM'ye ve düzenli orduya güvenini artırmıştır.
- Askere alım işleri hızlanmış, askerden kaçmalar azalmıştır.
- Düşman oyalanarak zaman kazanılmıştır.
- Savaş milli maneviyatı yükseltmiş, milletin birlik ve beraberliğini güçlendirmiştir.
- TBMM'nin uluslararası alanda saygınlığı artmıştır.
- TBMM, bu zaferden sonra Londra Konferansı'na davet edilmiştir. Anlaşma Devletleri politikalarını yeniden gözden geçirmek ve Londra'da yapılacak konferansa, İstanbul Hükümetinin yanında TBMM'yi de çağırarak zorunda kalmışlardır.
- Afganistan'la dostluk ve yardımlaşma, Rusya ile Moskova Antlaşması imzalanmıştır.
- I. İnönü zaferi ile otoritesi güçlenen TBMM, 1921 Anayasası'nı ilan etmiştir. Bunun yanında bir bağımsızlık sembolü olan İstiklal Marşı'nı da kabul etmiştir (12 Mart 1921).

Londra Konferansı (21 Şubat - 12 Mart 1921)

Birinci İnönü Savaşı Anlaşma Devletleri arasındaki ayrılıkları iyice artırdı. Güneydoğu Anadolu ve Çukurova'da sert bir direnişle karşılaşan Fransa ile işgal planından memnun olmayan İtalya, İngiltere'yi Sevr Antlaşması'nı gözden geçirmeye ikna ettiler. Anlaşma Devletleri aralarındaki anlaşmazlıkları çözmek ve Sevr Antlaşmasını gözden geçirmek için Londra'da bir konferans toplamaya karar vermişlerdir. Londra Konferansı'na TBMM Hükümeti, İstanbul Hükümeti, İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan katılmıştır.

Anlaşma Devletleri, ilk başta yalnızca İstanbul Hükümeti'ni Londra Konferansı'na davet ettiler. İstanbul Hükümeti'nin göndereceği delegeler arasında Mustafa Kemal Paşa'nın ya da yetki verdiği birisinin de yer almasını istediler. Bu davranışlarıyla TBMM Hükümeti'ni tanımadıklarını göstermek istiyorlardı.

TBMM doğrudan çağrı olmadığı takdirde konferansa katılmamaya karar vermişti. Fakat konferansa katılmada geç kalmamak için TBMM Heyeti İtalya'ya gitti. Heyet İtalya'da bulunduğu sırada Anlaşma Devletleri adına İtalya'dan davet almış ve konferansa katılmıştır.

TBMM Hükümeti'nin Londra Konferansı'na davet edilmesinde,

- TBMM ile Sovyet Rusya'nın yakınlaşması
- Fransızlara karşı mücadelede başarı sağlanması
- Çerkez Ethem isyanının bastırılması ve I. İnönü Muharebesi'nin kazanılması
- İtalya'nın arabuluculuk rolünü üstlenmesi etkili olmuştur.

Mustafa Kemal Londra Konferansından bir sonuç çıkmayacağını biliyordu. Buna rağmen TBMM adına bir heyetin konferansa katılmasını desteklemiştir. Bununla,

Türk ulusunun haklı davasını ve Misakımillî'yi dünya kamuoyuna duyurma, Anlaşma Devletleri tarafından "Türkler barış görüşmelerine katılmayarak savaşı devam ettiriyorlar." şeklinde sürdürülen propagandaları çürütme, Türk ulusunun yasal temsilcisinin TBMM olduğunu ve TBMM'nin hukuksal varlığını kanıtlama amaçlarına ulaşmayı hedeflemiştir.

Londra Konferansı'nın başlamasından sonra İstanbul Hükümeti adına konferansa katılan Tefik Paşa, görüşmeler sırasında söz hakkını TBMM temsilcisine bırakmıştır. Bu durum Tefik Paşa'nın TBMM'yi Türk ulusunun gerçek temsilcisi olarak kabul ettiğini göstermektedir. Bu gelişmeden sonra, Bekir Sami Bey Misak-ı Millîdeki kararları açıklamıştır.

Sevr'i biraz değiştirip Türklere kabul ettirmeye çalışan Anlaşma Devletleri konferansta şu teklifleri ileri sürdüler;

- İzmir ili Türkiye'de kalacak, fakat şehirde Yunan kuvveti bulunacaktır. Vali Hristiyan olacak ve Milletler Cemiyeti tarafından tayin edilecektir.
- Doğu Trakya Yunanlılara kalacaktır.
- Kapitülasyonlar devam edecektir.
- Türk ordusunun sayısı artırılacak ancak sınırlandırılacaktır.
- Doğuda bir Ermeni Devleti kurulacaktır.

Anlaşma Devletleri bu teklifleriyle Sevr Barış Antlaşması'nı bazı değişikliklerle TBMM'ye kabul ettirmeyi amaçlamışlardır. Türk tarafı bu durumu kabul etmediğinden görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Londra Konferansı'nın Sonuçları

- Anlaşma Devletleri, TBMM Hükümetini konferansa çağırmakla onun varlığını hukuken tanımışlardır.
- Sevr Barış Antlaşması'nın çeşitli hükümleri tartışma konusu yapılmaya başlanmış, anlaşmanın uygulanamaz olduğu ortaya konmuştur.
- TBMM Hükümeti konferansa katılmakla; "Türkler barış görüşmelerine yanaşmıyorlar, savaşı uzatıyorlar." şeklindeki propagandanın önlenmesini sağlamıştır.
- Anlaşma Devletleri arasındaki anlaşmazlıklar açıkça ortaya çıkmıştır.

Londra Konferansı'nın başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Anadolu'da Yunan saldırısı yeniden başlamıştır. Bu durum II. İnönü Savaşı'na neden olmuştur.

Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

1. İnönü Savaşı'ndan sonra TBMM'nin uluslararası alandaki en önemli başarılarından biri Sovyet Rusya ile Moskova Antlaşması'nın yapılması olmuştur.

Moskova Antlaşması'nın imzalanmasında,

- I. İnönü zaferiyle Yunan ilerleyişinin durdurulması
- Fransızlara karşı Güney Cephesi'nde halk direnişinin başarılı olması
- Doğuda Ermenilere karşı başarılı olunması
- İki ülkenin de ortak tehlikeler karşısında olmaları ve birbirine ihtiyaç duymaları
- Sovyet Rusya'nın Londra Konferansı'na katılan TBMM'nin Anlaşma Devletleriyle yakınlaşmasından endişe etmesi
- İki ülke arasında karşılıklı elçilik faaliyetlerinin başlaması

gelişmeleri etkili olmuştur.

Moskova Antlaşması'nın önemli maddeleri şunlardır:

1. İki taraftan birinin tanımadığı devletlerarası bir senedi diğeri de tanımayacaktır.

- Sovyet Rusya, bu madde ile Sevr Antlaşması'nı tanımamayı kabul etmiştir.
- İki devlet uluslararası alanda birlikte hareket etme konusunda anlaşmışlardır.

2. Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya'sı arasındaki antlaşmalar geçersiz sayılacaktır.

- Bu madde iki ülkede de rejim değişiklikleri olduğunu göstermektedir.

3. Sovyet Rusya Misakımillî'yi tanıyacaktır.

- Sovyet Rusya, Misakımillî'yi tanıyan ilk Avrupa devleti olmuştur.
- Sovyet Rusya Yeni Türk Devleti'nin doğu sınırını da bazı şartlarla kabul etmiştir.
- Doğu Cephesi büyük ölçüde güvenlik altına alınmıştır.
- Doğu sınırımız büyük ölçüde kesinlik kazanmıştır.

4. Sovyet Rusya kapitülasyonların kaldırıldığını kabul edecektir.

- Kapitülasyonların kaldırılmasını kabul eden ilk Avrupa devleti Sovyet Rusya olmuştur.
- Rusya, Türkiye'nin bağımsızlığına ters düşen hiçbir tutumu kabul etmemeyi benimsemiştir.

5. Boğazların bütün devletlerin ticaret gemilerine açık kalmasını sağlamak amacıyla Karadeniz'e kıyısı olan devletlerin temsilcilerinin katıldığı bir konferans toplanacaktır.

6. Sovyet Rusya, TBMM ile Ermenistan ve Gürcistan arasında imzalanan antlaşmalara göre belirlenen sınırı, Batum'un Gürcistan'a verilmesi şartıyla tanıyacaktır.

- Batum Gürcistan'a, dolayısıyla Sovyet Rusya'ya bırakıldı.
- Buna karşılık Rusya, Kars ve çevresinin Yeni Türk Devleti'ne ait olduğunu kabul etmiştir.
- Dönemin olağanüstü şartlarından dolayı Batum Gürcistan'a bırakılmıştır. Bu durum Misakımillî'den verilmiş ilk tavizdir.

7. İki devlet arasındaki ilişkileri geliştirecek iktisadi, siyasi vs. anlaşmalar yapılacaktır.

- Yeni Türk Devleti bu antlaşmayla asırlardan beri topraklarımızda emelleri olan büyük bir devletle dostluk kurmuş, bu sayede maddi açıdan da yardım elde etme imkanı bulmuştur. Kurtuluş Savaşı'nın sürdürülebilmesi için gerekli olan silah ve cephanenin Rusya'dan getirilmesi sağlanmıştır.
- Moskova Antlaşması'nın imzalanmasından yedi ay sonra 13 Ekim 1921'de TBMM ile Kafkas Cumhuriyetleri arasında Kars Antlaşması yapılmıştır. Moskova Antlaşması'nın bir tekrarı özelliğini taşıyan bu antlaşma ile Türkiye'nin Doğu sınırı kesin şeklini almıştır.

Türkiye - Afganistan İlişkileri

İki kardeş Müslüman ülke olan Türkiye ve Afganistan Moskova'da birbirlerini tanımışlar ve bir de antlaşma yaparak bu durumu pekiştirmişlerdir.

Bu antlaşmaya göre, Türkiye,

Afganistan'ın bağımsızlığını tanımış, taraftarlardan birine yapılacak bir saldırıyı diğer taraf kendisine yapılmış saymayı kabul etmiştir. Ayrıca, Türkiye kültürel yardım amacıyla Afganistan'a öğretmen ve subaylar göndermeyi kabul etmiştir.

II. İnönü Muharebesi (23 Mart- 1 Nisan 1921)

Yunanlılar Anlaşma Devletleri'nin güvenine layık olduklarını göstermek için Londra Konferansından kısa bir süre sonra Anadolu'da yeniden saldırıya geçtiler.

Yunan saldırısının başlamasında;

- Sevr Antlaşması'nı TBMM'ye zorla kabul ettirmek istemeleri
- Londra Konferansındaki barış tekliflerinin TBMM Hükümeti tarafından kabul edilmemesi
- Yunanlıların Türk ordusunun teşkilatlanmasına fırsat vermeden Eskişehir ve Afyon'u almak, Ankara üzerine yürüyerek TBMM'yi dağıtmak istemeleri
- İngilizlerin yeni bir saldırı konusunda Yunanlıları teşvik etmeleri

etkili olmuştur.

Türk ordusu İsmet Paşa'nın idaresinde Yunanlılara karşı kahramanca mücadele etti. Yunan kuvvetlerinin kuzey kanadı İnönü mevkiinde durduruldu. Afyon'u alan güneydeki Yunan kuvvetleri de işgal ettikleri yerleri bırakarak geri çekildiler. Türk ordusu geriye çekilen Yunanlıları dağıtabilmek için 15 Nisana kadar Aslıhanlar ve Dumlupınar'da çarpışmaları devam ettirdi. Türk birliklerinin iyice yorulması ve kayıpların fazlalığı taarruzun başarılı olmasını engelledi.

Savaşın Sonuçları

- Yunanlılar, Anadolu'da başarılı olmak için daha güçlü bir orduya ihtiyaç olduğunu anlamışlardır.
- Halkın TBMM'ye olan güveni artmıştır.
- İstanbul'daki Anlaşma Devletlerinin yüksek komiserleri Yunanistan ile TBMM arasındaki savaşta taraf tutmadıklarını ilan etmişlerdir.
- Refet Paşa görevden alınmış, güneybatıdaki birlikler de Batı Cephesi'nde İsmet Paşa'nın komutasına verilmiştir.
- İtalyanlar işgal ettikleri yerleri boşaltmaya başlamışlardır (5 Temmuz 1921).
- Aslıhanlar ve Dumlupınar çarpışmalarındaki başarısızlık Türk ordusunun henüz taarruz gücüne ulaşamadığını göstermektedir.
- Fransızlar, Ankara'ya özel bir temsilci göndererek anlaşma yolları aramışlar ve işgal ettikleri Zonguldak'tan çekilmişlerdir.

Eskişehir ve Kütahya Muharebeleri (10-24 Temmuz 1921)

2. İnönü Muharebesi'nden sonra İngiltere dışındaki müttefikler, Yunanistan'a karşı güvenlerini kaybetmeye başladılar. Ancak İngilizler ve Yunanlılar hala başarılı olacaklarına inanıyorlardı. Nitekim Yunan Kralı Alexandre başarılı olacaklarına o kadar inanıyordu ki, gazetecilere Ankara'da randevu vermişti. Yunanistan Eskişehir - Kütahya Muharebeleriyle,

- Türk ordusunu güçlenmeden ortadan kaldırma
- TBMM Hükûmeti'ni dağıtarak kesin sonuca ulaşma
- İnönü Muharebelerinin intikamını alma
- Sevr Barış'ını Türk milletine kabul ettirme hedeflerine ulaşmayı

amaçlamıştır.

İnsan ve silah gücü bakımından üstün olan Yunan kuvvetleri 10 Temmuz 1921'den itibaren Afyon, Kütahya ve Eskişehir üzerine saldırıya geçtiler. Eskişehir ve Kütahya Muharebelerinde yeterli hazırlığı yapamamış olan düzenli ordularımız mağlup oldu. Afyon, Kütahya ve Eskişehir Yunanlıların eline geçti.

Savaşın Sonuçları

- Mustafa Kemal Paşa'nın tavsiyesi ile ordunun daha fazla kayıp vermesini engellemek amacıyla, birliklerimiz Sakarya nehrinin doğusuna çekilmiştir.
- Düzenli ordumuz Kurtuluş Savaşı sırasında ilk ve son defa mağlup olmuştur.
- Halkın TBMM'ye ve düzenli orduya olan güveninde sarsılma olmuştur. TBMM'de düzenli ordu tartışılmaya başlanmıştır.
- TBMM Hükümeti ile anlaşma yapmaya hazırlanan Fransa, bu yenilgiden sonra çekimser davranmaya başlamıştır.
- Afyon, Eskişehir ve Kütahya gibi hem stratejik hem de ulaşım ve erzak tedariki yönüyle önemli şehirler kaybedilmiştir.

Başkomutanlık Kanunu'nun Çıkarılması

Yunan saldırısı sonunda Türk ordusunun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi ile TBMM'de ciddi bir bunalım başladı. Bazı milletvekilleri gelişmelerden Mustafa Kemal Paşa'yı sorumlu tutuyordu. Ordunun başında bulunmadığı, Ankara'da kaldığı, askeri işlerle ilgilenmediği iddia ediliyordu. Ümitsizliğe düşen pek çok kişi:

- Düzenli ordunun kaldırılıp Kuvayımilliye'ye dönülmesini istiyorlardı.
- Ankara'nın savunulamayacağını, bu nedenle TBMM'nin Ankara'dan Kayseri'ye taşınması gerektiğini ileri sürüyorlardı.
- Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat ordunun başına geçmesini teklif ediyorlardı.

Mustafa Kemal Paşa, Kütahya - Eskişehir Savaşlarının kaybedilmesinin Milli Mücadele'nin kaybedildiği anlamına gelmediğini düşünüyordu. Ona göre düşman yenilebilirdi. Ancak bunun için çabuk kararlar almak ve alman kararları hemen uygulamak gerekiyordu. Bu nedenle başkomutanlık göreviyle birlikte TBMM'nin yetkilerinin de bir süre için kendisine verilmesini istedi. Bu öneri mecliste kabul gördü. TBMM, sahip olduğu yetkileri şahsında toplamak ve meclis adına uygulamak üzere Mustafa Kemal Paşa'ya üç ay süreyle başkomutanlık yetkisi veren kanunu kabul etti (5 Ağustos 1921).

Başkomutanlık Kanunu'nun çıkarılmasıyla

- Mustafa Kemal Paşa, Yâ TBMM'ye ait olan "yasama ve yürütme" yetkilerini doğrudan kullanmaya başlamıştır.
- İstiklal Mahkemelerinin de kendisine bağlanmasıyla "yargı" yetkisine de sahip olmuştur.
- Erzurum Kongresi'nde askerlik mesleğinden ayrılan Mustafa Kemal Paşa, milli irade ile başkomutan olarak yeniden mesleğine dönmüştür.

Tekâlif-i Milliye Emirleri (7 - 8 Ağustos 1921)

Mustafa Kemal Paşa, başkomutan olduktan sonra ilk iş olarak ordunun silah, giyecek, cephane, yiyecek ve taşıt gibi ihtiyaçlarını karşılamak için Tekâlif-i Milliye Emirlerini (Buyrukları) yayımladı.

Tekâlif-i Milliye Emirlerine göre;

1. Her ilçede bir Tekâlif-i Milliye Komisyonu kurulacaktı.
2. Her aile Milli Vergi Komisyonu'na bir takım çamaşır, bir çift çorap ve çarık verecekti.
3. Her türlü yiyecek maddesinin yüzde kırkına bedeli sonradan ödenmek şartıyla el konulacaktı.
4. Ticaret adamlarının ve halkın elinde bulunan her çeşit kumaş, deri, ayakkabı ve giyim kuşama yönelik herşeyin yüzde kırkına bedeli sonradan ödenmek üzere el konulacaktı.
5. Halkın elinde bulunan araçlar aylık yüz km 'lik askeri ulaşım yapacaklardı.
6. Ordunun yiyeceği ve giyeceği için gerekli görülen bütün sahipsiz mallara el konulacaktı.
7. Halkın elindeki bütün silah ve cephane üç gün içerisinde komisyona teslim edilecekti.
8. Ülkedeki her türlü makine araç ve gerecin yüzde kırkına el konulacaktı.
9. Ülkedeki bütün demirci, dökümcü, nalbant, marangoz gibi zanaatkarlar ordu hizmetine girecekti.
10. Halkın elindeki taşıt araçları ile binek hayvanlarının yüzde yirmisine el konulacaktı.

Tekâlif-i Milliye Emirlerinin uygulanması sırasında doğabilecek aksaklıkları ortadan kaldırmak amacıyla İstiklal Mahkemeleri harekete geçirilmiştir. Ayrıca, emirlerin uygulanması için her ilçede kurulan Tekâlî-i Milliye Komisyonlarına devlet memurları dışında kalan on üye halktan seçilmiştir. Bu uygulama ile halkın Kurtuluş Savaşı'na desteğinin artırılması ve devlet ile halk arasında bütünleşmenin sağlanması amaçlanmıştır.

İstiklâl Mahkemeleri

TBMM açılmasına ve Hükümet kurulmasına rağmen ülke genelinde otoritesizliğin devam etmesi güvensizliğe neden oluyordu.

Disiplinsiz davranışları, kanunsuz uygulamaları ve kural tanımamaları nedeniyle ciddi sorunlara yol açan Kuvayımilliye birlikleri otorite altına alınmalıydı. Bu nedenlerden dolayı TBMM, 29 Nisan 1920'de "Hıyanet-i Vataniye Kanunu"nu kabul etti. 11 Eylül 1920'de yeni bir kanun kabul edilerek İstiklal Mahkemeleri kuruldu. Olağanüstü mahkeme özelliği taşıyan bu mahkemelerin kararlarında temyiz hakkı yoktu. İstiklal Mahkemelerinin üyeleri de TBMM'deki milletvekilleri arasından seçilmiştir.

İstiklal Mahkemelerinin kurulması sonucunda,

- Milli Mücadelenin kazanılmasında önemli bir faktör olan iç güvenlik konusu çözümlenmiştir.
- TBMM'nin Anadolu'da otorite kurması sağlanmıştır.
- Asker kaçakları orduya kazandırılmıştır.
- Devlet organlarının işlemesi, vergi ve askere alma işlerinin düzenlenmesinde önemli faydalar sağlanmıştır.
- Ayaklanmaların bastırılması kolaylaşmıştır.

Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos - 13 Eylül 1921)

Eskişehir - Kütahya Muharebelerinden sonra kazandıklarını gözden geçiren Yunanlılar, 14 Ağustos 1921'de yeniden ilerlemeye başladılar. Yunan kuvvetleri Sakarya nehrini geçerek 23 Ağustos'tan itibaren 100 km 'lik cephe üzerinde taarruza başladılar.

Türk ordusu Başkomutanın buyrukları doğrultusunda elinden geldiği kadar hazırlanmaya çalışmıştı. Ancak Yunan kuvvetleriyle aradaki olumsuz fark henüz giderilememişti. Türk ordusunun aradaki bu farkı yiğitliği ve kahramanlığı ile kapatması gerekiyordu.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa Yunanlılara karşı yeni bir taktik uyguladı. Mustafa Kemal Paşa'nın "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satih bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanı ile ıslanmadıkça, terk olunamaz. Onun için küçük büyük bütün birlikler, ilk durabildiği noktada, tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındaki birliğin çekilmeye mecbur olduğunu gören birlikler, ona tâbi olmaz. Bulunduğu yerde sonuna kadar sebat ve mukavemete mecburdur." emrini alan birlikler vatan topraklarını sonuna kadar savunmaya başladı. 22 gün 22 gecelik savaştan sonra üstünlüğü ele geçiren Türk kuvvetleri 11 Eylül 1921 'de karşı saldırıya geçerek 13 Eylül 1921 'de Yunan ordusunu Sakarya nehrinin batısına attı. Böylece Sakarya Meydan Muharebesi, tam bir Türk zaferi olarak sonuçlanmış oldu.

Sakarya Meydan Muharebesi'nin Sonuçları

- Sakarya zaferinin kazanılması ile Türklerin 1683 II. Viyana kuşatmasından beri devam eden geri çekilişi sona ermiştir.
- Sakarya Savaşı Kurtuluş Savaşı'mızın son savunma muharebesi olmuştur. Sakarya Savaşı bu yönüyle tarihimizdeki Miryokefalon ve II. Kosova savaşlarına benzemektedir.
- Yunan ordularının taarruz gücü Sakarya Savaşı'yla kırılmış, Türk ordusu bu savaştan sonra taarruz üstünlüğünü ele geçirmiştir.
- TBMM'nin uluslararası alanda saygınlığı artmıştır. Fransa ile Ankara Antlaşması, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan Cumhuriyetleri ile de Kars Antlaşması imzalanmıştır. Böylece doğu ve güney cepheleri kapanmıştır.
- Anlaşma Devletleri TBMM'ye ateşkes ve barış önerilerinde bulunmuşlardır. Ancak barış Sevr'in taslağı niteliğinde olduğu için kabul edilmemiştir.
- Mustafa Kemal Paşa'ya 19 Eylül 1921'de TBMM tarafından mareşallik rütbesi ve gazilik unvanı verilmiştir. Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa'ya da mareşallik rütbesi verilmiştir.

Kars Antlaşması

Moskova Antlaşması'ndan sonra doğu sınırları ile ilgili bazı pürüzler kalmıştı. TBMM'nin Yunanlılara karşı kazandığı Sakarya zaferi bu anlaşmazlıkları da sona erdirdi. Sovyet Rusya, kendi egemenliğindeki bu cumhuriyetlerin TBMM Hükümeti ile anlaşmasını uygun gördü. 13 Ekim 1921'de Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan ile Kars Antlaşması imzalandı. Sovyet Rusya ile yapılan Moskova Antlaşması'nın bir tekrarı olan bu antlaşma ile Kafkas Cumhuriyetleri Moskova Antlaşması'nı kendileri için geçerli saymışlardır. Kars Antlaşması ile Türkiye'nin doğu sınırı kesinlik kazanmıştır. Sovyet Rusya ile yaklaşma TBMM'nin uluslararası alanda tanınmasında, ihtiyaç duyulan askeri malzemelerin sağlanmasında önemli yararlar sağlamıştır.

Ankara Antlaşması

Fransızlar, TBMM'nin askeri ve politik zaferlerine ve Moskova Antlaşmasına şahit olduktan sonra Franklin Bouillon'u Ankara'ya gönderdiler (9 Haziran 1921).

Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı Devleti yerine yeni bir Türk Devleti'nin kurulduğunu, Misak-ı Milli'nin kabul edilmesini, Sevr Antlaşmasının reddedilmesini, kapitülasyonların kaldırılmasını istedi.

Franklin Bouillon kısa bir süre tereddüt geçirdi. Bu sırada Yunanlılar büyük bir saldırıya hazırlanmaktaydı. Eskişehir - Kütahya Savaşlarının kaybedilmesi Fransızların bir süre daha beklemesine neden oldu. Sakarya zaferi, Fransa'nın bütün tereddütlerini yok etti. Fransızlar, TBMM Hükümeti ile Ankara Antlaşması imzaladılar (20 Ekim 1921).

Mudanya Ateşkes Antlaşması

Batı Anadolu'nun Yunan işgalinden kurtarılmasından sonra sıra Doğu Trakya, İstanbul ve Boğazlara gelmişti. Türk ordularının Çanakkale ve İstanbul üzerine yürümesi Anlaşma Devletleri'ni telaşlandırdı. Boğazları, İstanbul'u ve Doğu Trakya'yı Türklere vermek istemeyen İngiltere, bu bölgeleri silahla savunmayı planlıyordu.

Ancak,

- Fransa ve İtalya'nın İngiltere'yi yalnız bırakması ve İngiliz dominyonlarından yardımın kesilmesi
- İngiltere kamuoyunda savaş karşıtı bir durumun ortaya çıkması
- Mustafa Kemal Paşa'nın diplomatik girişimleri ve Rusya'nın Boğazların güvenliği için işe karışacağı yolunda propaganda yapması

gibi gelişmeler nedeniyle İngiltere'yi ateşkesine razı olmuştur. 3 Ekim 1922'de, Mudanya'da başlayan ateşkes görüşmelerine; Türkiye, İngiltere, Fransa ve İtalya temsilcileri katılmıştır. TBMM görüşmelere İsmet Paşa başkanlığında bir heyet göndermiştir.

Mudanya Ateşkesinin Maddeleri ve Önemi

1. Türk - Yunan kuvvetleri arasındaki savaş sona erecektir.

- Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhası sona ermiştir.

2. Yunan kuvvetleri Meriç nehrine kadar Doğu Trakya'yı 15 gün içinde boşaltacaktır.

- Diplomatik başarılar sonunda Edirne dahil Doğu Trakya savaş yapılmadan kurtarılmıştır.

3. Doğu Trakya TBMM'nin jandarma kuvvetlerine bırakılacaktır.

- Ancak bu kuvvetlerin sayısı 8.000'i geçmeyecektir.
- Doğu Trakya'da güvenliğin TBMM kuvvetleri tarafından sağlanması kabul edilmiştir.

4. İstanbul, Boğazlar ve çevresinin yönetimi TBMM Hükümeti'ne bırakılacaktır. Anlaşma Devletleri barış yapılıncaya kadar İstanbul ve Boğazlarda bir miktar kuvvet bulunduracaklardır.

- Anlaşma Devletleri İstanbul, Boğazlar ve çevresinin TBMM Hükümeti'ne bırakılmasını kabul etmekle Osmanlı Devleti'ni hukuken yok saymışlardır.

5. Barış antlaşması yapılıncaya kadar Türk silahlı kuvvetleri Çanakkale ve İzmit yarımadasında belirlenen çizgiyi geçmeyeceklerdir.

- Bu karar ile Türk - İngiliz kuvvetleri arasında çıkabilecek bir çatışma önlenmiştir.

Mudanya Ateşkes Anlaşması'nın Sonuçları

- Yeni Türk Devleti Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmiş devlet yerine eşit devlet durumuna gelmiştir.
- İngiltere'de Lloyd George Hükümeti istifa etmiştir.
- Batıda Misakımillî ile belirlenen sınırlara ulaşılmış, bu durum Lozan Barış Konferansı'nın toplanmasına ortam hazırlamıştır. Fransa'dan sonra İngiltere ve İtalya'da TBMM Hükümetiyle ateşkes imzalayarak yeni

Türk Devleti'nin varlığını resmen tanımışlardır.

Lozan Barış Antlaşması

Anlaşma Devletleri, Mudanya Ateşkes Anlaşması'nın imzalanmasından sonra TBMM Hükûmeti'ni Lozan'da toplanacak olan barış konferansına davet ettiler. Anlaşma Devletleri, Lozan Konferansı'nı Sevr Antlaşması'nın maddelerinde düzeltme yapma olarak gördüğü için Osmânî Hükûmeti'ni de görüşmelere davet etmişti. TBMM saltanatı kaldırarak Osmanlı Devleti'nin hukuki varlığına son vermiş ve Anlaşma Devletleri'nin amaçlarına ulaşmasını engellemiştir. Böylece, TBMM Hükûmeti konferansa Türk ulusunun tek temsilcisi olarak katılmıştır. Türkiye, Mustafa Kemal Paşa'nın görüşmelere katılmasını sağlayabilmek için konferansın İzmir'de toplanmasını istedi. Ancak devletlerarası görüşmelerin tarafsız bir ülkede yapılması gerektiği için İsviçre'nin Lozan şehrinde görüşmelerin yapılması kabul edildi. Türk ulusu için önemli bir konferans olan Lozan'a heyet başkanı olarak kimin gönderileceği sorunu ortaya çıktı. İstanbul'da deneyimli diplomatlar olmasına rağmen uzun yıllar padişahın buyruğunda çalışan bu kişiler Türk davasını tam anlamıyla savunamazlardı. O sırada dışişleri bakanı olan Rauf Orbay, Mondros Ateşkesi'ni imzaladığı için siyasal geçmişine gölge düşürmüştü. Bu nedenlerden dolayı Mustafa Kemal Paşa, diplomasi alanında deneyimsiz, ama Mudanya görüşmelerinde başarılı olan İsmet Paşa'nın Lozan'a baştemsilci olarak gönderilmesini uygun buldu. Anlaşma Devletleri, Türkleri yenilmiş bir ulus sayıyor, bu nedenle diğer mağlup devletlerde olduğu gibi Türkiye'yi de Versay Antlaşması'na benzer bir barışa zorlamayı amaçlıyorlardı. Ancak bu amaçlarına ulaşamayacaklarını kısa zamanda anlamışlardır.

Lozan Görüşmeleri

20 Kasım 1922'de Lozan görüşmeleri başladı. İsmet Paşa konferansın ilk gününde söz alarak, "Çok ıstırap çektik, çok kan akıttık. Bütün medeni uluslar gibi hürriyet ve istiklâl istiyoruz." demiştir.

Ayrıca, iç tüzük çalışmalarında,

- Türkçe'nin İngilizce ve Fransızca gibi konferans dili olmasını
- Komisyon başkanlıklarından birinin İngiltere, Fransa ve İtalya'nın yanında Türkiye'ye de verilmesini

istemiştir.

İsmet Paşa bu istekleriyle, Türkiye'nin diğer devletlerle eşitliğini ortaya koymuştur. Konferansın ilk gününden itibaren Osmanlı borçları, Türk - Yunan sınırı, Boğazlar, Musul, azınlıklar ve kapitülasyonlar üzerinde uzun tartışmalar olmuş, ancak birçok konuda anlaşma sağlanamamıştır. Temel konularda tarafların tavize yanaşmaması ve önemli görüş ayrılıkları çıkması üzerine 4 Şubat 1923'te görüşmeler kesilmiştir. Tarafları yeniden barış masasına oturtmak amacı ile arabulucular devreye girmiş ve 23 Nisan 1923'te görüşmeler yeniden başlamıştır. Görüşmelere katılan devletlerin karşılıklı tavizler vermesi sonucunda 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır.

- Türkiye'nin kayıtsız şartsız bağımsızlık istemesine karşılık, Anlaşma Devletleri'nin eski dönemlerde elde ettikleri çıkarları sürdürmek istemeleri
- Türkiye'nin barış şartlarını uluslararası hukuk kurallarına dayandırmak istemesine karşılık, Anlaşma Devletleri'nin Sevr Antlaşması'nda değişiklikler yaparak sonuca ulaşmayı amaçlamaları
- Anlaşma Devletleri'nin Türkiye'ye mağlup devlet muamelesi yapması

gibi nedenler görüşmeleri uzatmıştır.

LOZAN ANTLAŞMASININ HÜKÜMLERİ

Sınırlar

Suriye Sınırı

20 Ekim 1921 tarihli Ankara Antlaşması'nda belirlenen sınırlar kabul edilmiştir. Konferansta Suriye'deki Osman Gazi'nin büyük babası olarak kabul edilen Süleyman Şah'ın Caber kalesindeki mezarının Türk toprağı olduğu, Türk muhafızları ve bayrağının burada bulunması kabul edilmiştir.

Önemi

- Misakımillî'de yer almasına rağmen Hatay sınırlarımız dışında kalmıştır. Ancak Atatürk'ün ölümünden sonra Hatay topraklarımıza katılmıştır.

Irak Sınırı

Musul - Kerkük sorunundaki anlaşmazlıktan dolayı sınır belirlenememiştir. Sınırın daha sonra Türkiye ile İngiltere arasında yapılacak olan ikili görüşmelerle belirlenmesine karar verilmiştir.

Önemi

- Irak sınırı Lozan'da çözümlenememiştir. Musul meselesinde çözüme ulaşamaması, barışı geciktireceğinden dolayı bu sorunun çözümü konferans sonuna bırakılmıştır.
- Türkiye, İngiltere'nin elinde bulunan Mısır, Irak, Sudan üzerindeki haklarını tanımış, Kıbrıs'ın İngiltere'ye ait olduğunu kabul etmiştir.

Batı Sınırı

Kurtuluş Savaşı öncesinde kaybedilen Batı Trakya, bütün çabalara rağmen geri alınamamıştır. Mudanya Ateşkes Anlaşması'yla belirlenen Meriç nehri iki ülke arasında sınır kabul edilmiştir. Yunanistan, Edirne'nin bir mahallesi olan ancak Meriç nehrinin batısında kalan Karaağaç'ı savaş tazminatı olarak Türkiye'ye vermeyi kabul etmiştir.

- Boğazların güvenliği açısından Bozcaada ve İmroz adaları Türkiye'de kalmıştır.
- Ege adalarının Yunanlılarda kalması ancak, adaların silahlandırılmaması da kabul edilmiştir.
- 12 Ada da İtalya'ya bırakılmıştır.

Kapitülasyonlar

Lozan'ın en çok tartışılan konusu, hiç taviz verilmeden çözülmüş ve kapitülasyonlar bütün sonuçlarıyla birlikte kesin olarak kaldırılmıştır.

Önemi

- Türkiye'nin ekonomik, siyasal ve hukuksal alanda gelişmesini engelleyen sınırlamalar ortadan kalkmıştır.
- Türkiye'deki yabancı ticari kurumlar belli ve kısa bir geçiş sürecinden sonra Türk kanunlarına şartsız uymayı kabullenmiştir.
- Anlaşma Devletleri kapitülasyonların devamını sağlama çalışmalarıyla Yeni Türk Devleti'nin bağımsızlığını kabul etmek istemediklerini ortaya koymuşlardır.

Boğazlar

- Boğazların idaresi, başkanlığını bir Türk'ün yapacağı uluslararası komisyona bırakılmıştır.
- Boğazların her iki yakasında 20'şer km'lik askerden arındırılmış bölge oluşturulmuştur.
- Oluşturulan askersiz bölgeye olağanüstü bir durum yaşandığında Türkiye'nin asker sokabileceği kabul edilmiştir.

- Boğazlardan ticaret gemilerinin serbestçe geçmesine karar verilmiştir. Savaş gemilerine ise tonaj sınırlaması getirilmiştir.
- İstanbul'daki işgal güçlerinin şehri bir buçuk ay içerisinde boşaltmaları kararlaştırılmıştır.

Önemi

- Boğazlar Komisyonu'nun kaldırılmaması Türkiye'nin bağımsızlık ve egemenliğini sınırlandırmıştır.
- Boğazların bütün milletlere açıklığı kabul edilmiştir.

Borçlar

Daha çok Fransa ile aramızda problem olan borçlar sorunu aşağıdaki şekilde çözümlenmiştir:

- Düyun-ı Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi kaldırılacaktır.
- Osmanlı Devleti'nden ayrılan devletlere Osmanlı borçlarından hisse verilecektir.
- Osmanlı borçlarının büyük bölümünü TBMM ödeyecektir.
- Borçlar Türk lirası olarak ve taksitler halinde ödenecektir.

Önemi

- Türkiye Osmanlı Devleti'nden kalan asırlık sorunlardan birini daha çözmüştür. Osmanlı borçlarının kabul edilmesi Yeni Türk Devleti'ni Osmanlı Devleti'nin devamı şeklinde göstermektedir.
- Lozan'dan sonra borçların ödenmesinde Türkiye ile Fransa arasında bazı sorunlar yaşanmıştır. Türkiye Osmanlı Devleti'nden kalan bütün borçları 1954 yılında bitirmiştir.

Ermenistan Sorunu

Doğu Anadolu'da kurulmasına karar verilen Ermeni Devleti'nden vazgeçilmiş ve bölgenin Türk toprağı olduğu kabul edilmiştir.

İstanbul'un Boşaltılması

Lozan Antlaşması TBMM Hükümeti tarafından onaylandıktan altı hafta sonra işgal kuvvetleri İstanbul'u boşaltacaktır. 6 Ekim 1923 tarihinde Anlaşma Devletleri İstanbul'u boşaltmıştır.

Azınlıklar

XIX. yüzyıl başlarından beri Türkiye'nin başını ağrıtan azınlıklar sorunu Türkiye'deki bütün azınlıkların Türk vatandaşı kabul edilmesi ile çözümlenmiştir. Azınlıklara Türk vatandaşlarına tanınan tüm haklar tanınmış, ayrıcalıkları ise kaldırılmıştır.

İstanbul dışındaki Türkiye Rumları ile Batı Trakya dışındaki Yunanistan Türklerinin yer değiştirmesi kabul edilmiştir.

Önemi

- Bütün azınlıklar Türk vatandaşı kabul edilerek yabancı devletlerin Türkiye'nin içişlerine karışması engellenmiştir. Alınan kararlarla azınlıkların ayrıcalıklarına son verilmiştir.
- Osmanlı Devleti'nin önemli özelliklerinden olan çok ulusluluk Türkiye'de sona ermiştir.

Yabancı Okullar

Türkiye'deki yabancı okullar Türk kanunlarına ve diğer okulların bağlı buldukları tüzük ve yönetmelik hükümlerine uyacaklardır. Türk Hükümeti bu okulların öğrenimini düzenleyecektir.

Önemi,

- Türkiye'de kurulmuş olan yabancıların okulları Türk Milli Eğitimi'ne bağlanmış ve denetim altına alınmıştır.

Savaş Tazminatı

Kurtuluş Savaşı'nın en büyük sorumlusu durumunda bulunan, Anadolu'nun büyük bir bölümünü tahrip eden ve Türk milletini iki yıl boyunca savaş felaketi ile karşı karşıya bırakan Yunanistan savaş tazminatı olarak Karaağaç'ı Türkiye'ye bırakmıştır.

Önemi

- Anlaşma Devletleri'nin Türkiye'den istediği savaş tazminatı verilmemiştir.

Patrikhane

Fener Patrikhanesi'nin, yabancı kiliselerle ilişki kurmaması şartı ile Türkiye'de kalması kabul edilmiştir.

Önemi

- Fener Patrikhanesi'nin siyasal ayrıcalıkları sona erdirilmiştir. Lozan Antlaşması ile, Türkiye'de yaşayan azınlıklara bazı haklar tanınmıştır. Ancak bu antlaşmada Fener Patrikhanesi'nden ve onun azınlık oluşturan Rumların temsilcisi veya koruyucusu olduğundan bahsedilmemiştir. Bu durum Fener Patrikhanesi'nin siyasal ayrıcalığının olmadığını göstermektedir.

Lozan Antlaşması'nın Sonuçları

- Bu antlaşma ile Anlaşma Devletleri Misakımillî'yi ve Türk Devleti'nin bağımsızlığını kabul etmiştir.
- Dost - düşman herkes Yeni Türk Devleti'nin varlığını kabul etmiştir.
- Askeri zaferler bu antlaşma ile siyasi zafere dönüşmüştür.
- Yunanistan'la aramızdaki sorunlar çözülmüştür.
- Lozan Antlaşması, geçerliliğini uzun süre koruması bakımından dünyaya örnek olmuştur.
- Bu antlaşmaya göre, Türkiye açısından I. Dünya Savaşı sona ermiştir.
- Türk Bağımsızlık Savaşı'nın başarıya ulaşması sömürge altında bulunan milletleri harekete geçirmiştir.
- Türk milletine zorla kabul ettirilmeye çalışılan Sevr Antlaşması'nın yerine Türk milletinin birlik ve bütünlüğünü koruyan bir anlaşma yapılmıştır.